

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Veronika Kaplanová

Řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Silvia Vyskočilová, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 15.7.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 143 667 znaků včetně mezer.

Veronika Kaplanová

V Praze dne 15.7.2020

Poděkování

Tímto děkuji JUDr. Silvii Vyskočilové, PhD. za ochotu, odborné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Zároveň děkuji své rodině a přátelům za podporu v průběhu celého studia a při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Nezvěstnost.....	4
1.1 Historie.....	5
1.2 Právní úprava nevěstnosti v hmotném právu.....	6
1.2.1 Předpoklady prohlášení člověka za nevěstného.....	6
1.2.2 Postavení správce majetku.....	7
1.2.3 Účinky prohlášení člověka za nevěstného.....	8
1.3 Řízení o prohlášení člověka za nevěstného.....	9
1.3.1 Pravomoc a příslušnost soudu.....	9
1.3.2 Účastníci řízení.....	10
1.3.3 Zahájení řízení.....	12
1.3.4 Průběh řízení.....	13
1.3.5 Dokazování.....	15
1.3.6 Rozhodnutí.....	16
1.3.7 Náklady řízení.....	18
1.3.8 Opravné prostředky.....	18
2 Prohlášení za mrtvého.....	19
2.1 Historie.....	20
2.1.1 Obecný zákoník občanský z roku 1811 (1918-1945).....	20
2.1.2 Dekret prezidenta republiky č. 117/1945 Sb. (1945-1950).....	22
2.1.3 Občanský zákoník z roku 1950 (1951-1964).....	22
2.1.4 Občanský zákoník z roku 1964 (1964-2013).....	23
2.2 Právní úprava prohlášení za mrtvého v hmotném právu.....	24
2.2.1 Důkaz smrti.....	24
2.2.2 Domněnka smrti.....	26
2.2.3 Další pohledy na domněnku smrti.....	28
2.2.4 Následky prohlášení za mrtvého.....	30
2.2.5 Důkaz opaku.....	31
2.3 Řízení o prohlášení člověka za mrtvého.....	32
2.3.1 Pravomoc a příslušnost soudu.....	33
2.3.2 Účastníci řízení.....	33
2.3.3 Zahájení řízení.....	35
2.3.4 Průběh řízení.....	37
2.3.5 Dokazování.....	38
2.3.6 Rozhodnutí.....	39
2.3.7 Náklady řízení.....	41

2.3.8	Opravné prostředky	41
3	Určení data smrti.....	43
3.1	Historie	43
3.2	Právní úprava určení data smrti v hmotném právu.....	44
3.3	Řízení o určení data smrti	45
3.3.1	Pravomoc a příslušnost soudu	45
3.3.2	Účastníci řízení.....	46
3.3.3	Zahájení řízení.....	47
3.3.4	Průběh řízení	48
3.3.5	Dokazování.....	48
3.3.6	Rozhodnutí	49
3.3.7	Náklady řízení	50
3.3.8	Opravné prostředky	50
4	Srovnání české právní úpravy se španělskou právní úpravou.....	51
4.1	Nezvěstnost.....	51
4.1.1	Předběžná opatření při nezvěstnosti člověka.....	51
4.1.2	Prohlášení člověka za nezvěstného	52
4.1.3	Srovnání právní úpravy	53
4.2	Důkaz smrti a prohlášení za mrtvého	54
4.2.1	Srovnání právní úpravy	56
	Závěr.....	58
	Seznam zkratk	62
	Seznam použitých zdrojů	63
	Řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti	68
	Abstrakt	68
	Klíčová slova:.....	68
	Abstract	69
	Klíčová slova:.....	69

Úvod

Mezi řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti patří řízení o prohlášení člověka za nezvěstného, řízení o prohlášení člověka za mrtvého a řízení o určení data smrti. Jde o **civilní nesporná řízení**, mají preventivní funkci a jejich účelem je postavit najisto právní poměry do budoucna tak, aby se předešlo sporům¹. Společným znakem těchto řízení je, že jsou **pravděpodobnostní**; soudce při rozhodování ve věci rozhoduje na základě pravděpodobnosti určitého závěru.²

Procesněprávní úprava řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti je obsažena v **zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních** (dále jen „z. ř. s.“), který upravuje nesporná i další zvláštní řízení, jejichž kompletní výčet je uveden v § 2 z. ř. s. Pro tento zákon byla zvolena tzv. minimalistická koncepce, jde tedy o neúplnou právní úpravu, kterou je **nutné doplňovat právní úpravou v obecném zákoně, kterým je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád** (dále jen „o. s. ř.“).³ Tato zásada je stanovena v ustanoveních § 1 odst. 3 a 4 z. ř. s., která dle důvodové zprávy normují tzv. obecnou a zbytkovou subsidiaritu o. s. ř.⁴

Dle zásady **obecné subsidiarity** se ustanovení o. s. ř. použijí, pokud ustanovení z. ř. s. nestanoví jinak (§ 1 odst. 3 z. ř. s.). To znamená, že pro řízení upravená z. ř. s. se ustanovení o. s. ř. použijí v případech, kdy je procesní institut upraven pouze v o. s. ř.⁵ Například jde o pravidla týkající se vyloučení soudce a dalších osob z projednání věci (§ 14-17 o. s. ř.) a ustanovení týkající se způsobilosti účastníků řízení a jejich zastoupení (§ 18-32 o. s. ř.).

Zásada **zbytkové subsidiarity** stanoví, že ustanovení z. ř. s. se použijí vedle ustanovení o. s. ř., nevyplývá-li z povahy ustanovení něco jiného (§ 1 odst. 4 z. ř. s.). Pokud je procesní institut komplexně upraven v o. s. ř. a zároveň jej doplňují ustanovení z. ř. s., je třeba tyto právní předpisy aplikovat společně. Příkladem zbytkové subsidiarity je právní úprava zastavení řízení. K zastavení řízení dle o. s. ř. dochází v případě zpětvzetí návrhu (§ 96 o. s. ř.) a v případě neodstranitelných

---

¹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1, s. 40

² SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení I*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-563-3., s. 76

³ JIRSA, Jaromír, a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní* [online]. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 [cit. 2020-01-20]. ISBN 978-7598-372-5. Dostupné z: https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/206/1/2https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/206/1/2#c_504789

⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Sněmovní tisk č. 931/0 ve volebním období 2010-2013. Zvláštní část, k § 1. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních., op. cit., k § 1

vad podmínek řízení (§ 104 odst. 1 o. s. ř.). Ustanovení § 16 z. ř. s. uvádí další důvod zastavení řízení, kterým je odpadnutí důvodu vedení řízení. Všechna tato ustanovení je v souladu s § 1 odst. 4 z. ř. s. nutné aplikovat současně.

Pro řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti je typické, že jejich hmotněprávní a procesní úprava tvoří komplexní celek. Hmotné právo poskytuje obecný základ, jako jsou předpoklady a účinky vyvolané rozhodnutím. V něm jsou zároveň upraveny i některé procesněprávní aspekty. Například zde je uveden výčet osob, které jsou oprávněny podat návrh na zahájení řízení, nebo určení povinných náležitostí výroku rozhodnutí. Nezvěstnost je upravena v § 66-70 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), právní úprava prohlášení za mrtvého je uvedena v § 26 odst. 2 o. z. a § 71-76 o. z. Pro řízení o určení data smrti je významný § 22 odst. 3 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „m. z.“), který upravuje postup před zahájením tohoto řízení.

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je novou procedurou, kterou český právní řád doposud neznal. Jeho účelem je řešit problémy, které vyvstanou, pokud je určitý člověk nepřítomný, neví se o něm, kde se nachází a nejsou o něm žádné zprávy, a zároveň neprovedl žádná efektivní opatření o svém majetku. Taková situace ztěžuje postavení osob, které jsou s nepřítomným člověkem v právních poměrech (například spoluvlastníci věci či členové obchodní korporace), protože bez projevu vůle nepřítomného, kterým je například souhlas či hlasování, nemohou dovést právní jednání, ke kterému je takový projev vůle potřebný. Těmto osobám je nově umožněno navrhnout soudu, aby prohlásil nepřítomného člověka za nezvěstného; v tom případě již nebude takového projevu vůle potřeba.

Řízení o prohlášení člověka za mrtvého má oproti nezvěstnosti dlouhodobou tradici již od doby Rakouska-Uherska. Stejně jako řízení o nezvěstnosti je řešením pro nepřítomnost člověka. Oproti němu však existuje vysoká pravděpodobnost, že nepřítomný člověk již není naživu, případně se jeho smrt může jevit jako jistá. Smrt člověka však nelze prokázat stanoveným způsobem, kterým je prohlídka těla zemřelého lékařem. Je na soudu, aby pečlivě zhodnotil všechny okolnosti případu, neboť právní mocí rozsudku, kterým soud prohlásí člověka za mrtvého, nastává fikce zániku jeho právní osobnosti⁶.

---

⁶ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ a Tomáš TINTĚRA. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-294-6, s. 52

K řízení o určení data smrti dochází v případě, že smrt člověka sice byla prokázána stanoveným způsobem, ale lékaři ani matričnímu úřadu se nepodařilo zjistit přesné datum smrti. Jedině soud je oprávněn určit pravděpodobné datum smrti, a to na základě sesbíraných důkazů, které lékař ani matriční úřad nejsou oprávněni obstarat a provést.

Téma řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti jsem si vybrala proto, že jde dle mého názoru o téma, kterému nebylo zatím věnováno více pozornosti. Téma propojuje dva právní obory, občanské právo hmotné a občanské právo procesní. Zároveň jde o instituty, které nejsou v právním řádu upraveny na jednom místě, ale je třeba poskládat právní úpravu rozdrobenou v několika předpisech. Při studiu podkladů pro práci jsem navíc narazila na řadu názorových rozporů ohledně výkladu dílčích aspektů problematiky.

Cílem práce je popsat řízení o prohlášení člověka za nezvěstného, prohlášení člověka za mrtvého a řízení o určení data smrti před soudem prvního stupně a zároveň prolnout hmotnou i procesní úpravu těchto institutů. Na základě analýzy budou právní úpravy srovnány. Cílem je zjistit, zda to, co je předpokládáno v hmotném právu, je poté plně reflektováno v procesněprávní úpravě. Dalším cílem práce je představit, jakým způsobem jsou instituty prohlášení za mrtvého a nezvěstnosti pojímány v zahraničních právních úpravách, proto bude v práci poskytnuto srovnání se španělským právním řádem. Na základě všech nabytých poznatků, včetně srovnání se zahraničím, bude zhodnocena platná právní úprava a budou představeny úvahy *de lege ferenda*.

V práci je využita historická, analytická a komparativní metoda.

1 Nezvěstnost

Pojem nezvěstnost označuje v českém právu situaci faktické nepřítomnosti člověka, o němž nejsou žádné zprávy a neví se o něm, kde žije. Pojem je používán ve dvou významech. Zaprvé, historicky se používá jako označení pro tzv. **kvalifikovanou nepřítomnost**, která je vymezena tím, že nejsou k dispozici zprávy o pobytu člověka a zároveň existují vážné pochybnosti o tom, že člověk je naživu⁷; je tedy předpokladem prohlášení za mrtvého. Zadruhé, je označením pro samostatný institut, který umožňuje **soudní prohlášení člověka za nezvěstného**, a který rekonstrukcí občanského práva přibyl do českého právního řádu. Účelem tohoto institutu je chránit nezvěstného a usnadnit právní postavení osob, které jsou s nezvěstným člověkem v právních poměrech. Tyto osoby totiž bez určité formy projevu vůle nezvěstného (například souhlas, nebo odevzdání hlasu) nemohou dovést některá právní jednání. Pokud soud člověka za nezvěstného prohlásí, není jeho projev vůle v zákonem stanovených případech potřebný (§ 67 odst. 1 o. z.).

Člověk se může stát nezvěstným z vlastní vůle například tím, že uteče do zahraničí, nebo se skrývá, aby se vyhnul trestnímu stíhání, nastoupení výkonu trestu odnětí svobody, nebo placení dluhů. Může se stát nezvěstným i nedobrovolně, může být například unesen, může se ztratit během živelní pohromy, nebo odejít ze svého bydliště po vypuknutí duševní choroby.⁸ Z koncepce nezvěstnosti i z dikce důvodové zprávy⁹ je zřejmé, že zákonodárce předpokládal, že se lidé stanou nezvěstnými spíše záměrně, aby se vyhnuli následkům svého dřívějšího jednání, a proto upřednostnil ochranu třetích osob před ochranou nezvěstného.¹⁰ Zatímco v zahraničí je obvyklé, že nezvěstnému je jmenován opatrovník, který spravuje jeho majetek a chrání jeho zájmy¹¹, v českém právu vznikla jedinečná koncepce, kdy se po prohlášení člověka za nezvěstného nepřihlíží k potřebnosti jeho projevu vůle (například souhlasu, přivolení či odevzdání hlasu).

---

⁷ MELZER, Filip a Petr TÉGL. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1, s. 459

⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2019-10-29]. ISBN 978-80-7400-529-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlge2a&rowIndex=0>, komentář k § 66 OZ bod 2

⁹ „Je ale nutné respektovat praktické potřeby života, který se nemůže zastavit se zřetelem k tomu, že se člověk odpovědný za své chování a řádný stav rodinných, zaměstnaneckých, podnikatelských a jim podobných poměrů, do nichž vstoupil, nezachová podle obvyklých zásad občanského soužití“ (Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sněmovní tisk č. 362/0 ve volebním období 2010-2013. Zvláštní část, k § 66 až 71 Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>)

¹⁰ LAVICKÝ, *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 66 bod 14

¹¹ Opatrovník je nezvěstnému jmenován například podle francouzského a quebeckého práva, kterými se dle důvodové zprávy k o. z. zákonodárce inspiroval. Dle španělského občanského zákoníku je opatrovník vybírán z blízké rodiny nezvěstného.

Ze statistických údajů vyplývá, že řízení o nezvěstnosti je zatím okrajovou agendou českých soudů. Do počátku roku 2019 bylo zahájeno přibližně 70 řízení, z nichž pouze 15 skončilo prohlášením člověka za nezvěstného.¹²

1.1 Historie

Nezvěstnost není v českém právu novým pojmem. Pojem byl používán již v zákoně č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále jen „o. z. o.“) jako označení pro jeden z předpokladů prohlášení za mrtvého. Nezvěstnost označovala **kvalifikovanou nepřítomnost**, která byla vymezena dvěma znaky: dobou trvání nezvěstnosti a okolnostmi, za jakých nezvěstnost nastala. O nepřítomném člověku nebyly k dispozici žádné zprávy, nevědělo se o něm, kde se nachází a zda je naživu.

Ustanovení o. z. o. rozlišovalo tzv. prostou a kvalifikovanou nezvěstnost. **Prostá nezvěstnost** byla definována pouze trváním po dobu 10 let od konce roku, ve kterém nastala. Tato doba se zkracovala na 5 let, pokud by nezvěstný v době prohlášení za mrtvého dosáhl 70 let věku. **Kvalifikovaná nezvěstnost** vedle trvání po zákonem stanovenou dobu, která byla kratší než u prosté nezvěstnosti, musela splňovat i okolnosti, za jakých nastala. Z takové situace musela také pocházet poslední zpráva o nezvěstném. V o. z. o. bylo obsaženo několik případů kvalifikované nezvěstnosti: účast ve válečné operaci, potopení lodi a jiné blízké nebezpečí smrti. Případy blízkého nebezpečí smrti zahrnovaly nejen situace, kdy byl ohrožen život mnoha osob, například požáry či povodně, ale také situace, kdy byl na životě ohrožen pouze jeden člověk.¹³

Pojem nezvěstnost znal i občanský zákoník z roku 1950 (§ 7 odst. 1 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, dále jen „o. z. 1950“), v občanském zákoníku z roku 1964 se již pojem neobjevoval, byl však používán v občanském soudním řádu z roku 1963 jako označení pro osobu, která měla být prohlášena za mrtvou (§ 195 až 200 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013).

Důvodová zpráva k o. z. uvádí, že právní úprava nezvěstnosti byla přijata proto, aby byly řešeny situace, kdy se člověk stal nezvěstným, a zároveň neučinil efektivní opatření o svých majetkových poměrech.¹⁴ To však nebylo v minulosti neřešitelné. Nepřítomnému člověku bylo

---

¹² Statistická data jsou dostupná na internetové stránce *InfoData: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

¹³ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-04, s. 226-230

¹⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, op. cit., k § 66 až 70

možné ustanovit opatrovníka rozhodnutím soudu jako osobě neznámého pobytu za podmínek, že: „*ustanovení opatrovníka bylo třeba k ochraně jeho zájmů, bylo vyžadováno veřejným zájmem nebo byl dán jiný vážný důvod.*“¹⁵ K ochraně zájmů nepřítomného člověka nebo k ochraně veřejného zájmu je možné jmenovat opatrovníka i podle současné právní úpravy (§ 465 odst. 1 o. z.). Lze tak řešit nezvěstnost člověka, případně je možné jmenovat opatrovníka člověku, který byl za nezvěstného prohlášen soudem. V odborné diskuzi zaznívají názory, že v rozhodnutí o prohlášení člověka za nezvěstného by měl být opatrovník jmenován vždy.¹⁶

1.2 Právní úprava nezvěstnosti v hmotném právu

Nezvěstnost je upravena v § 66-70 o. z. Zde jsou stanoveny podmínky prohlášení člověka za nezvěstného, okruh osob, které jsou oprávněny podat návrh soudu, aby prohlásil člověka za nezvěstného, účinky prohlášení. Dále je upravena situace, kdy se nezvěstný navrátí a situace, kdy jmenuje správce svého majetku.

Některá ustanovení o. z. mají spíše procesněprávní povahu. Například jde o druhou větu v § 66 odst. 1 o. z., která určuje stanovení dne, kterým nastávají účinky prohlášení jako jednu z povinných náležitostí soudního rozhodnutí.

1.2.1 Předpoklady prohlášení člověka za nezvěstného

Hmotným právem jsou pro to, aby mohl být člověk prohlášen za nezvěstného, stanoveny čtyři podmínky, které musí být splněny kumulativně.

Předně lze za nezvěstného prohlásit pouze **plně svéprávného člověka**¹⁷ (§ 66 odst. 1 o. z.). Nezvěstným nemůže být prohlášen nezletilý a ten, kdo byl ve svéprávnosti soudem omezen. Naopak lze za nezvěstného prohlásit nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost soudem (§ 37 o. z.), nebo který uzavřel manželství před dosažením zletilosti (§ 30 odst. 1 o. z.).

---

¹⁵ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 66 bod 10

¹⁶ VLASTNÍK, Jiří. Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie* [online]. 2011, **2011**(11), s. 30-36 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.vejwun.cz/images/publikace/VLA-Nektere-pripominky-k-navrhu-obcanskeho-zakoniku-bulletin%20advokacie-061211-mik.pdf>

¹⁷ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-370-8., s. 259

Druhou podmínkou je, aby **člověk opustil své bydliště** (§ 66 odst. 1 o. z.). To je nutné rozšířit výkladem na to, že se člověk v bydlišti nenachází, neboť jej může opustit i proti své vůli¹⁸ například tím, že je unesen. Rozhodnou skutečností je, že se v místě svého bydliště nenachází.

Bydlištěm je místo, kde se člověk zdržuje, má v něm společenské vazby a má úmysl v něm žít s výhradou okolností trvale (§ 80 odst. 1 o. z.). Dočasná změna pobytu, jako je dovolená, pobyt v nemocnici, nebo ve vězení, na určení místa bydliště nic nemění.¹⁹ Pokud nelze místo bydliště určit, o. z. upravuje fikci bydliště; tím je buď místo, kde člověk žije, případně, kde má člověk majetek, nebo kde měl bydliště naposledy (§ 80 odst. 2 o. z.).

Třetí podmínkou je, aby **o sobě člověk nepodal zprávu** (§ 66 odst. 1 o. z.), případně o něm zprávu nepodala jiná osoba. Z procesního práva lze dovodit, že doba, po kterou o člověku nejsou k dispozici žádné informace, musí být delší než 3 měsíce. Po tuto dobu je v řízení zveřejněna výzva, aby se nepřítomný člověk přihlásil, a ti, kdo o něm mají informace, aby podali zprávu soudu (§ 53 odst. 1 z. ř. s.).

Poslední podmínkou je, aby **o nepřítomném člověku nebylo známo, kde se zdržuje** (§ 66 odst. 1 o. z.), tedy aby osoby, které s ním jsou za normálních okolností v kontaktu, nevěděly, kde se nachází.²⁰

1.2.2 Postavení správce majetku

Správce majetku vykonává správu cizího majetku ve prospěch jiného. Platí vyvratitelná domněnka, že jedná jako zástupce vlastníka majetku (§ 1400 o. z.). Jmenování správce majetku lze využít například v situaci, kdy člověk plánuje vycestovat do zahraničí, a potřebuje, aby byl jeho majetek spravován a aby za něj v záležitostech, které se týkají majetku, mohl jednat zástupce.

Skutečnost, že člověk, který se stal nezvěstným, jmenoval správce majetku, není překážkou k tomu, aby byl později prohlášen za nezvěstného, budou-li splněny potřebné předpoklady. Následky prohlášení nezvěstnosti se však v tomto případě neuplatní na záležitosti, které spravuje správce majetku; **jeho práva a povinnosti nebudou prohlášením nezvěstnosti dotčena**. Pokud však správce majetku není znám, odmítne jednat v zájmu nezvěstného, nevykonává svou funkci

---

¹⁸ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 66 bod 19

¹⁹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 304

²⁰ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 460

řádně, nebo nemůže jednat, následky prohlášení se uplatní i v těch záležitostech, které mu byly nezvěstným svěřeny (§ 70 o. z.).

Může také dojít k situaci, že skutečnost, že existuje správce majetku nezvěstného, vyjde najevo až poté, co k prohlášení člověka za nezvěstného dojde. S ohledem na zásadu právní jistoty se lze domnívat, že na ta právní jednání, která byla uskutečněna před tím, než se zjistilo, že existuje správce majetku, se uplatní účinky nezvěstnosti. Právní jednání, ke kterým dojde po tomto zjištění, je možné provést pouze s přivolením, souhlasem, či jiným konáním správce majetku.²¹

V případě, že nezvěstný jmenuje správce majetku až poté, co dojde k prohlášení, prohlášení pozbývá účinků (§ 68 o. z.). Prohlášení za nezvěstného není nadále potřeba, neboť za nezvěstného může v majetkových záležitostech jednat správce majetku. Zároveň o sobě nezvěstný jmenováním správce majetku podává zprávu, tudíž přestávají být splňovány podmínky nezvěstnosti.

1.2.3 Účinky prohlášení člověka za nezvěstného

Podle o. z. jsou s prohlášením nezvěstnosti spojeny tři právní následky, které zejména usnadňují právní postavení osob, které jsou s nezvěstným v právních poměrech a nemohou v jeho nepřítomnosti dovést některá právní jednání.

Prvním následkem je **konstrukce nepřihlížení k projevu vůle nezvěstného**²². V případě, že je člověk prohlášen za nezvěstného, nepřihlíží se k potřebnosti jeho projevu vůle k tomu, aby mohlo být učiněno určité právní jednání. Takovým projevem vůle může být například přivolení, souhlas či odevzdání hlasu (§ 67 odst. 1 o. z.). Toto oprávnění jednat bez projevu vůle nezvěstného je však omezeno. Jednající musí přihlídnout k zájmům nezvěstného, v opačném případě může být povinen k náhradě vzniklé újmy.²³ Konstrukce nepřihlížení se navíc uplatňuje pouze v majetkové sféře nezvěstného, bez jeho projevu vůle nelze vůbec jednat v záležitostech jeho osobního stavu (§ 67 odst. 1 o. z.).

Druhým následkem prohlášení je **vznik fikce odkládací podmínky**.²⁴ Na právní jednání, ke kterým byl potřebný projev vůle nezvěstného, a která byla učiněna v období mezi tím, kdy opustil své bydliště a byl prohlášen za nezvěstného, se hledí, jako by byla učiněna s odkládací podmínkou vydání rozhodnutí o nezvěstnosti (§ 67 odst. 2 o. z.). Pojem vydání rozhodnutí je v tomto případě

---

²¹ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 68 bod 5

²² LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 66 bod 14

²³ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 263

²⁴ DVOŘÁK, ŠVESTKA, FIALA, op. cit., s. 263

nutné vykládat jako nabytí právní moci, neboť až okamžikem právní moci soudní rozhodnutí vyvolává účinky a do té doby může být změněno či zrušeno.²⁵ Podmínkou, aby nastal tento účinek, je, že bude bez zbytečného odkladu podán návrh na zahájení řízení (§ 67 odst. 2 o. z.).

Posledním následkem prohlášení nezvěstnosti je **skutečnost, že nezvěstný se nemůže domáhat neplatnosti a neúčinnosti právního jednání**, které bylo učiněno v jeho nepřítomnosti a za trvání účinků prohlášení právě z toho důvodu, že k právnímu jednání nebyl vyžadován jeho projev vůle (§ 69 o. z.). Nezvěstný, který se navrátí, může neplatnost či neúčinnost právního jednání namítat z jiného důvodu²⁶, například pro rozpor s dobrými mravy, nebo se zákonem (§ 580 odst. 1 o. z.). Dle komentářové literatury lze dovodit, že srovnatelně by se mělo postupovat i u osob, které jsou právními nástupci nezvěstného nebo správcem majetku nezvěstného.²⁷

1.3 Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je nesporným řízením²⁸, které však vykazuje i některé prvky sporného procesu. Může být zahájeno pouze na návrh a na prokázání právního zájmu navrhovatele na prohlášení člověka za nezvěstného se uplatní zásada projednací.

Účastníky řízení jsou navrhovatel a člověk, který má být prohlášen za mrtvého. Pro něj z. ř. s. zavádí legislativní zkratku **pohřešovaný**.

Průběh řízení je specifický v tom, že soud zjišťuje informace o pohřešovaném vydáním výzvy, na kterou mají reagovat jednak osoby, které o pohřešovaném mají informace, jednak pohřešovaný sám, dozví-li se, že je o něm vedeno toto řízení. Z důvodové zprávy k z. ř. s. je patrné, že se zákonodárce inspiroval původní právní úpravou řízení o prohlášení za mrtvého.²⁹

1.3.1 Pravomoc a příslušnost soudu

Prohlášení člověka za nezvěstného je **civilní pravomocí soudu** (§ 2 písm. b) z. ř. s. ve spojení s § 50 a násl. z. ř. s.).

---

²⁵ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 464

²⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ, et. al. Občanské právo hmotné 1 - Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3., s. 241

²⁷ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 69 bod 5

²⁸ ŠÍNOVÁ, KRIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 69

²⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Sněmovní tisk č. 931/0 ve volebním období 2010-2013. Zvláštní část, k § 50 až 53. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

České soudy mají výlučnou pravomoc prohlásit státní občany ČR za nezvěstné (§ 39 odst. 1 zákona č. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, dále jen „z. m. p. s.“). Prohlášení státního občana ČR cizím soudem nemá na území ČR účinky a nelze jej uznat, lze však přihlídnout k závěrům, ke kterým cizí soud v řízení došel.³⁰

České soudy mohou prohlásit za nezvěstného i cizince, avšak pouze s účinky pro státní občany ČR, osoby s obvyklým pobytem v ČR a pro majetek nacházející se na území ČR. Vždy je rozhodným české právo (§ 39 odst. 2, 3 z. m. p. s.).

Řízení v prvním stupni vede **okresní (obvodní) soud** (§ 3 odst. 1 z. ř. s.), **v jehož obvodu měl pohřešovaný bydliště**. Pokud měl pohřešovaný více bydlišť v obvodech různých soudů, může si navrhovatel vybrat, u kterého soudu návrh podá. Pokud naopak nelze bydliště zjistit, bude obecným soudem pohřešovaného ten soud, v jehož obvodu se naposledy zdržoval. V případě, že není možné místní příslušnost určit ani takto, nebo ji lze zjistit s velkými obtížemi, je obecným soudem pohřešovaného soud, v jehož obvodu je místo jeho trvalého pobytu uvedené v informačním systému evidence obyvatel, nebo „*místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů*“ (§ 50 z. ř. s. ve spojení s § 85 odst. 1 o. s. ř.). Tato místní příslušnost je **výlučná**, a byla takto zvolena z toho důvodu, že obecný soud pohřešovaného o něm bude mít zpravidla nejvíce informací, bude znát místní informační prostředky, případně si bude moci ověřit, zda se v místě pohřešovaný nachází. Pohřešovaný si naopak může sám u svého obecného soudu ověřit, zda se o něm řízení o nezvěstnosti vede.³¹

1.3.2 Účastníci řízení

Účastníky řízení jsou „**pohřešovaný a ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn k podání návrhu na zahájení řízení**“ (§ 51 z. ř. s.). Podle § 66 odst. 2 o. z. lze prohlásit člověka za nezvěstného na návrh toho, kdo má na tom právní zájem. To lze vyložit tak, že rozhodnutím soudu o prohlášení člověka za nezvěstného budou dotčena práva a povinnosti této osoby³² například tím, že bez souhlasu či jiného projevu vůle pohřešovaného není možné učinit určité

---

³⁰ BŘÍZA, Petr, Tomáš BŘICHÁČEK, Zuzana FIŠEROVÁ, Pavel HORÁK, Lubomír PTÁČEK a Jiří SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. [online]. Praha: C.H.Beck, 2014 [cit. 2019-12-23]. ISBN 978-80-7400-528-2. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk232ge2to&tocid=nnptembrgrpwk232ge2to>, komentář k § 39, bod I

³¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana PETROV KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-594-7., s. 69

³² LAVICKÝ, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. [ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2015 [cit. 2020-01-31]. ISBN 978-80-7478-869-7, komentář k § 51 bod 6

právní jednání.³³ Ustanovení o. z. zároveň poskytuje demonstrativní výčet těch, u kterých bude právní zájem zpravidla dán: manžel, jiná osoba blízká, spoluvlastník, zaměstnavatel, nebo korporace, jejímž je nezvěstný účastníkem (§ 66 odst. 2 o. z.). Aby byl návrh úspěšný, musí každý navrhovatel svůj právní zájem prokázat.

V odborné diskuzi není jednotný názor na to, kdo je v řízení účastníkem. Podle gramatického výkladu je jím pouze navrhovatel a pohřešovaný (§ 51 z. ř. s.), objevuje se i názor, že účastníky jsou i další osoby, které prokážou právní zájem na výsledku řízení.³⁴ Jiný pohled na problematiku podává Svoboda, který tvrdí, že další osoby oprávněné podat návrh mohou do řízení vstoupit jako vedlejší účastníci³⁵, tento názor byl však judikaturou Nejvyššího soudu odmítnut. Nejvyšší soud v předmětném rozhodnutí řešil otázku, zda je v nesporných řízeních přípustné vedlejší účastenství. Nejvyšší soud uvedl, že vedlejší účastenství je institut, který lze využít pouze ve sporném řízení, a to z toho důvodu, že žalobce a žalovaný jsou v kontradiktorním postavení, mají protichůdné zájmy. Účelem vedlejšího účastenství tak je posílit jednu ze stran sporu a pomoci jí zvítězit. Oproti tomu účastníci v nesporném řízení nejsou v postavení s protichůdnými zájmy, tudíž vedlejší účastenství v nich není na místě. Soud má zároveň povinnost zjistit všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí, přičemž není omezen skutečnostmi, které uvedou účastníci.³⁶

Dle mého názoru je třeba přiklonit se k druhému výkladu. Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je nesporným řízením, jeho účelem je postavit právní poměry do budoucna najisto tak, aby se předešlo sporům. Proto je na místě, aby se účastnit řízení mohli všichni, kdo mají na výsledku řízení právní zájem a mohli se k věci vyjádřit.

Pokud v řízení vyjde najevo, že existuje osoba, která by měla být účastníkem řízení, soud jí do něj usnesením přibere. Pokud se naopak ukáže, že účastníkem je osoba, která jím být nemá, soud usnesením její účast ukončí (§ 7 z. ř. s.).

V řízení je pohřešovaný zastoupen opatrovníkem. Opatrovník může být jmenován v samostatném řízení, nebo může být soudem jmenován ad hoc. Opatrovníkem je zpravidla osoba blízká, případně jiná vhodná osoba. Tato osoba musí mít plnou procesní způsobilost, její zájmy

---

³³ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 261; Jako odůvodnění dostatečného právního zájmu by soud pravděpodobně nevyhodnotil pouze zkrácení doby potřebné k prohlášení člověka za mrtvého ze 7 na 5 let, neboť tento následek prohlášení je pouze sekundární (SVOBODA, Karel. Poznámky k prohlášení člověka za nezvěstného (1). *Právo a rodina* [ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2015, 17(1), 9-14 [cit. 2020-01-30].)

³⁴ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 51 bod 2

³⁵ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 163-164

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 868/2016, ze dne 26.4.2017

nesmí být v rozporu se zájmy pohřešovaného a musí se jmenováním souhlasit (kromě případu, kdy je opatrovníkem jmenován advokát). Advokáta lze jmenovat opatrovníkem pouze, pokud se nenajde jiná vhodná osoba (§ 29 odst. 4 o. s. ř.). Opatrovníkem může být také obec, ve které měl opatrovník poslední bydliště, nebo právnická osoba, k tomu účelu obec zřídila.³⁷ Nestanoví-li soud jinak, opatrovník pohřešovaného vystupuje v prvním stupni řízení, v odvolacím i dovolacím řízení (§ 29 odst. 4 o. s. ř.).

Účastníkem řízení nemůže být státní zastupitelství (§ 8 odst. 1 z. ř. s.).

Vzhledem k povaze nesporného řízení není možné společenství účastníků, hlavní intervence, vedlejší účastenství, přistoupení dalšího účastníka ani záměna účastníka.³⁸

1.3.3 Zahájení řízení

Řízení lze zahájit pouze na návrh (§ 52 z. ř. s.). Řízení je zahájeno dnem, kdy návrh dojde soudu (§ 82 odst. 1 o. s. ř.). Návrh může podat pouze osoba, která na výsledku řízení prokáže právní zájem. Pokud není právní zájem navrhovatele prokázán, soud musí návrh zamítnout, přestože by jinak byly splněny ostatní podmínky potřebné k prohlášení za nezvěstného.³⁹

Návrh lze podat písemně nebo elektronicky (§ 42 odst. 1 o. s. ř.). Není možné jej učinit ústně do protokolu (§ 14 z. ř. s. a contrario).

Návrh musí splňovat vedle obecných náležitostí podání uvedených v § 42 odst. 4 o. s. ř. také náležitosti návrhu dle § 79 odst. 1 o. s. ř. **Návrh by tak měl obsahovat označení soudu, kterému je určen, informaci o tom, že jde o návrh na prohlášení člověka za nezvěstného, dostatečnou identifikaci navrhovatele a pohřešovaného a dalších předpokládaných účastníků řízení a jejich zástupců, žádost o vydání rozhodnutí o prohlášení člověka za nezvěstného, rozhodující skutečnosti a označení důkazů, datum a podpis.** V návrhu může být uveden den, kterým nastávají účinky prohlášení, soud jím však není vázán.⁴⁰

Ohledně identifikace pohřešovaného v návrhu lze převzít dosavadní judikaturu týkající se prohlášení za mrtvého.⁴¹ Pokud navrhovatel nezná jméno, poslední bydliště a datum narození nebo

---

³⁷ JIRSA, a kol., op. cit., komentář k § 51

³⁸ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ, Miroslav HROMADA a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. [online]. Praha: C. H. Beck, 2015 [cit. 2019-12-15]. ISBN 978-80-7400-297-7. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dk&rowIndex=0>, komentář k § 6 bod 4

³⁹ JIRSA, a kol., op. cit., komentář k § 52

⁴⁰ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA, op. cit., komentář k § 52 bod 2

⁴¹ ŠÍNOVÁ, KRIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 70

rodné číslo pohřešovaného, postačí taková identifikace, která umožní soudu na základě šetření zjistit informace nezbytné k přesné identifikaci pohřešovaného.⁴²

Mezi rozhodující skutečnosti patří skutečnosti, které nasvědčují tomu, že pohřešovaný je nezvěstný (například údaje o tom, kdy byl naposledy spatřen a za jakých okolností zmizel, kdy se o něm objevila poslední zpráva) a skutečnosti prokazující právní zájem navrhovatele (vztah k pohřešovanému a důvod, z jakého požaduje prohlášení nezvěstnosti).⁴³

V případě, že je návrh nesrozumitelný nebo neurčitý, předseda senátu vyzve navrhovatele, aby návrh doplnil nebo opravil, poučí ho, jakým způsobem má doplnění nebo opravu provést a stanoví mu k tomu lhůtu. Pokud ve lhůtě nejsou odstraněny nedostatky návrhu a není pro ně možné v řízení pokračovat, soud návrh usnesením odmítne (§ 43 o. s. ř.).

Vzhledem k tomu, že řízení je zahajováno na návrh, je také možné, aby navrhovatel vzal svůj návrh zpět. Pokud jej vezme zpět před zahájením jednání, soud bez dalšího zastaví řízení. Pokud ke zpětvzetí dojde po zahájení jednání, může soud rozhodnout o jeho neúčinnosti, avšak pouze v případě, že se zpětvzetím z vážného důvodu nesouhlasí ostatní účastníci (§ 96 odst. 3 o. s. ř.). Pokud jej navrhovatel podá až po právní moci rozhodnutí ve věci samé, soud rozhodne, že zpětvzetí není účinné (§ 96 odst. 5 o. s. ř.).

Vzhledem k povaze řízení a ke skutečnosti, že pohřešovaný je v řízení zastoupen opatrovníkem, není možné uzavřít dohodu o předmětu řízení, není možné ani smírné řešení.⁴⁴

Soud může rozhodnout o neúčinnosti doručení i bez návrhu účastníka (§ 11 z. ř. s.).

Vzhledem k povaze řízení a jeho účinkům nelze použít ani institut předběžného opatření.⁴⁵

1.3.4 Průběh řízení

Řízení lze rozdělit na tři části. Předně soud předběžně zjišťuje, zda jsou dány předpoklady k prohlášení za nezvěstného. Poté vydává výzvu vůči pohřešovanému, aby se přihlásil, a aby osoby, které o pohřešovaném mají informace, podaly zprávu soudu. Nakonec zhodnotí získané informace, provede potřebné důkazy a rozhodne ve věci.⁴⁶

---

⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2004 21, sp. zn. Cdo 653/2004

⁴³ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 52 bod 6

⁴⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 162

⁴⁵ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 162

⁴⁶ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, komentář k § 53 bod 6

Soud nejdříve prověří, **zda v případě vůbec mohou být splněny podmínky prohlášení za nezvěstného**. Zjišťuje, zda pohřešovaný opustil své bydliště, neví se o něm, kde se nachází a nejsou o něm žádné zprávy. V této fázi řízení bude vycházet zejména z obsahu návrhu, může ale nařídít jednání či jiný soudní rok (§ 18 odst. 1 z. ř. s.). Vedle toho provede potřebná vlastní šetření. V této fázi řízení je také **prověřován právní zájem navrhovatele**, který navrhovatel musí sám prokázat. Pokud soud zjistí, že předpoklady nejsou dány, řízení zastaví (§ 16 z. ř. s.).

V této fázi řízení soud také **jmenuje pohřešovanému opatrovníka**,⁴⁷ nebyl-li mu jmenován již dříve v samostatném řízení o opatrovnictví. Je-li to potřeba, jmenuje soud opatrovníka soud i dalším účastníkům řízení (§ 29 o. s. ř.).

V řízení soud pokračuje **vydáním výzvy, kterou vyzve, aby se pohřešovaný ve lhůtě 3 měsíců přihlásil soudu a každý, kdo o pohřešovaném má informace, aby podal zprávu soudu, opatrovníku, případně jinému zástupci uvedenému ve výzvě** (§ 53 odst. 1 z. ř. s.).

Výzvu soud vydává ve formě vyhlášky nebo jí zveřejní jiným vhodným způsobem (§ 53 odst. 1 z. ř. s.). Vyhláška je vydávána ve formě usnesení, proti kterému není možné odvolání (§ 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.). Vyhláška musí obsahovat:

- Den, kterým končí lhůta (§ 53 odst. 2 z. ř. s.)
- Označení osoby, které mají být podávány zprávy o pohřešovaném (jméno, příjmení a adresa)⁴⁸
- Vylíčení podstatných okolností případu (§ 53 odst. 2 z. ř. s.). Takovými okolnostmi je například den a popis okolností, za kterých byl pohřešovaný naposledy spatřen, a informace o pohřešovaném potřebné k jeho identifikaci.⁴⁹
- Oznámení, že pokud se pohřešovaný nepřihlásí, nebo pokud soudu nedojde zpráva, kde se zdržuje, bude po uplynutí lhůty prohlášen za nezvěstného (§ 53 odst. 2 z. ř. s.)

Soud zpravidla vyhlášku vyvěsí na fyzické i elektronické úřední desce⁵⁰, nicméně povinnost soudu zveřejnit vyhlášku je splněna již jejím uveřejněním v Obchodním věstníku (§ 50k o. s. ř.). Vyhlášku soud také zašle účastníkům řízení. K rozšíření výzvy mezi veřejnost soud může využít i další vhodné komunikační prostředky odpovídající konkrétnímu případu, jako je například místní tisk či sociální sítě.

---

⁴⁷ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 53 bod 9

⁴⁸ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 53 bod 10

⁴⁹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 53 bod 11

⁵⁰ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 53 bod 10

Vedle vydání vyhlášky **soud provede i vlastní šetření**, zejména učiní dotazy na Policii ČR, Českou správu sociálního zabezpečení⁵¹, zdravotnická zařízení, banky, nebo evidenci pohřešovaných osob.⁵²

Po uplynutí lhůty uvedené ve vyhlášce soud **zhodnotí dosud zjištěné skutečnosti a důkazy**.⁵³ K projednání věci samé a k provedení důkazů soud nařídí jednání (§ 115 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 122 odst. 1 o. s. ř.).

1.3.5 Dokazování

Předmětem dokazování v řízení o nezvěstnosti jsou dvě základní skutečnosti: právní zájem navrhovatele a skutečnost, zda je člověk fakticky nezvěstný (zda opustil své bydliště, nejsou o něm zprávy a není o něm známo, kde se nachází).

Právní zájem musí navrhovatel prokázat sám.⁵⁴ Musí svá tvrzení podpořit důkazy, soud o tom sám důkazy nevyhledává a provede pouze ty důkazy, které navrhne navrhovatel. V tomto aspektu se projevuje jeden ze znaků sporného řízení, a to zásada projednací. V odborné literatuře se však také objevuje názor, že tato povinnost se na navrhovatele vztahuje pouze v případě, že soud sám nebude mít přístup k důkazním prostředkům, kterými lze právní zájem prokázat.⁵⁵

Na zjištění **faktické nezvěstnosti pohřešovaného se již plně uplatní zásady nesporného řízení**. Soud je povinen rozhodnout na základě co nejpřesněji zjištěného skutkového stavu. Jeho povinností tak je aktivně vyhledávat a provádět důkazy (§ 21 z. ř. s.), není vázán pouze tvrzeními účastníků řízení (§ 20 odst. 1 z. ř. s.). Samotní účastníci by však v řízení měli být soudu nápomocni, jejich pasivita by jinak zbytečně prodlužovala délku řízení.⁵⁶

Jako důkazní prostředek může sloužit vše, co pomůže objasnit skutkový stav (§ 125 o. s. ř.). Mohou být například využity různé listiny, jako například zprávy od pohřešovaného, fotografie, výslechy osob, které tvrdí, že se s pohřešovaným setkaly, nebo vyjádření správních orgánů. Oproti spornému řízení je možné provést výslech účastníka řízení, ten nemůže odeprít výpověď (§ 22 z. ř. s.).

---

⁵¹ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 71

⁵² SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 53 bod 16

⁵³ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 53 bod 6

⁵⁴ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 51 bod 5

⁵⁵ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit. s. 163

⁵⁶ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 20 odst. 1

Účastníci jsou oprávněni svá tvrzení a důkazy podávat kdykoli do vyhlášení rozhodnutí. Nové skutečnosti a důkazy mohou uvádět i v odvolacím řízení (§ 20 odst. 2 z. ř. s.).

V případě, že dokazováním soud zjistí, že nejsou splněny podmínky potřebné k prohlášení za nezvěstného, nebo není dostatečně prokázán právní zájem navrhovatele, usnesením návrh zamítne.

1.3.6 Rozhodnutí

Pokud je v řízení prokázán právní zájem navrhovatele, je prokázána faktická nezvěstnost pohřešovaného a soud dojde k závěru, že v konkrétním případě je prohlášení za nezvěstného vhodným řešením, **usnesením prohlásí pohřešovaného za nezvěstného** (§ 25 odst. 1 z. ř. s.). Výrok usnesení obsahuje den, kterým nastávají účinky nezvěstnosti (§ 66 odst. 1 o. z.).

Zákon neposkytuje soudům vodítko, podle kterého je možné tento den určit. Dle odborné literatury by za tento den mohl být považován den následující po dni, ve kterém byl pohřešovaný naposledy spatřen nebo kdy se objevila poslední zpráva o jeho životě⁵⁷, nebo den následující po dni, kterým uplynula ediktální lhůta⁵⁸. Jsem toho názoru, že soud by se měl v řízení pokusit zjistit, kdy se pohřešovaný stal nezvěstným a takový den určit jako den, kterým nastaly účinky nezvěstnosti, obdobně jako v řízení o prohlášení za mrtvého soud zjišťuje den, který nezvěstný zřejmě nepřežil (§ 72 o. z.).

Rozhodnutí soudu je konstitutivní a působí zpětně ode dne uvedeného v něm.⁵⁹ Jde o rozhodnutí o osobním stavu, neboť v zákonem stanovených případech je umožněno jednat o záležitostech nezvěstného v jeho nepřítomnosti.⁶⁰ Otázku nezvěstnosti si soudy nemohou posoudit jako předběžnou (§ 135 odst. 1 o. s. ř.). Rozhodnutí je závazné pouze pro účastníky řízení (§ 27 z. ř. s. a contrario).

Údaje o rozhodnutí o nezvěstnosti se zapisují do informačního systému evidence obyvatel (§ 3 odst. 3 písm. s) zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů, dále jen „z. e. o.“). V případě, že je za nezvěstného prohlášen cizinec, soud informuje příslušný útvar policie podle místa hlášeného pobytu (§ 105 odst. 1 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, dále jen „z. p. c.“).

---

⁵⁷ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 53 bod 22

⁵⁸ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 72

⁵⁹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVY, HROMADA, op. cit., komentář k § 53 bod 22

⁶⁰ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 160

Stejnopis pravomocného rozhodnutí o prohlášení o osobě zapsané v seznamu insolvenčních správců se zasílá legislativnímu odboru Ministerstva spravedlnosti (§ 8 odst. 3 písm. l) bod 3 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001 – Org, kterou vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, dále jen „k. ř.“). Informace o prohlášení člověka za nezvěstného se dále sděluje příslušnému obecnímu úřadu pověřenému vést knihu manželství, případně obecnímu úřadu pověřenému vést knihu registrovaného partnerství (§ 8 odst. 4 písm. b), c) k. ř.). Pravomocné rozhodnutí bez odůvodnění se zasílá i obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle trvalého nebo jiného pobytu pohřešovaného (§ 8 odst. 5 písm. b) k. ř.).

Zákonem je stanoveno několik případů, kdy rozhodnutí o prohlášení člověka za nezvěstného pozbývá účinků přímo ze zákona. Dle důvodové zprávy k o. z. soud vydává o pozbytí účinků rozhodnutí deklaratorní rozhodnutí⁶¹, tato právní úprava však nebyla přejata do textu o. z.

Předně rozhodnutí pozbývá účinků v případě, **kdy se nezvěstný navrátí** (§ 68 z. ř. s.). Návratem je nutno rozumět skutečnost, že se nezvěstný fakticky chopí svých záležitostí. Pouhý návrat do svého bydliště, aniž by o tom někdo věděl, není dostatečné.⁶²

Dalším důvodem je **jmenování správce jmění**⁶³ (§ 68 z. ř. s.). V majetkových záležitostech může správce majetku za nezvěstného jednat, tudíž prohlášení za nezvěstného již není potřeba. Zároveň tímto o sobě v podstatě nezvěstný podává zprávu, přestávají tak být splňovány předpoklady nezvěstnosti.

Posledním zákonem stanoveným důvodem je **smrt nezvěstného, případně jeho prohlášení za mrtvého** (§ 68 z. ř. s.).

Zákonný výčet případů pozbytí účinků rozhodnutí lze rozšířit ještě o několik situací, kdy přestanou být splňovány předpoklady nezvěstnosti. Komentářová literatura uvádí, že jde o situace, kdy o sobě nezvěstný podá zprávu, kdy je podána zpráva o jeho životě a kdy se zjistí, kde se zdržuje.⁶⁴

---

⁶¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, op. cit., k § 66 až 70

⁶² ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 264-265

⁶³ Správcem jmění je třeba rozumět správce majetku, jde o terminologickou nedůslednost zákonodárce (ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 265)

⁶⁴ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 265-266

1.3.7 Náklady řízení

Náhrada nákladů řízení zpravidla nebude přiznána (§ 23 z. ř. s.). Ustanovení § 23 z. ř. s. lze aplikovat pouze na řízení, která lze zahájit i bez návrhu, a na řízení ve věcech statusových a partnerských, tudíž na řízení o prohlášení člověka za nezvěstného by se měla použít příslušná ustanovení o. s. ř. Aplikace zásady úspěchu ve věci (§ 142 odst. 1 o. s. ř.) však není v řízení o prohlášení člověka za nezvěstného přípádná, neboť nelze určit, kdo byl v řízení úspěšný, a proto je třeba použít § 23 z. ř. s. k vyplnění mezery v právu.⁶⁵ Náhradu nákladů řízení lze přiznat pouze, pokud to odůvodňují okolnosti případu (§ 23 z. ř. s.).

1.3.8 Opravné prostředky

Proti nepravomocnému rozhodnutí lze podat **odvolání** (§ 28 z. ř. s. ve spojení s § 201 o. s. ř.). Soud odvolání přezkoumá i v případě, že v něm nebyl uveden odvolací důvod (§ 28 odst. 1 z. ř. s.). Zároveň jsou účastníci řízení v odvolacím řízení oprávněni podávat nová tvrzení a navrhopat nové důkazy (§ 28 odst. 1 z. ř. s.).

Z mimořádných opravných prostředků je možné využít **dovolání** (§ 30 z. ř. s.) a **žalobu pro zmatečnost** (§ 28 z. ř. s.). Obnova řízení není přípustná (§ 230 odst. 2 o. s. ř.), neboť rozhodnutí pozbývá v daných případech účinků přímo ze zákona.

---

⁶⁵ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, komentář k § 53 bod 22

2 Prohlášení za mrtvého

Rozhodnutím o prohlášení člověka za mrtvého **nastává fikce zániku právní osobnosti člověka**⁶⁶, hledí se na něj, jako by zemřel (§ 71 odst. 2 o. z.). Účelem prohlášení za mrtvého je postavit najisto právní postavení osob, které jsou v právních poměrech s člověkem, jehož smrt nelze prokázat stanoveným způsobem, nebo o jehož životě panují pochybnosti.

Prohlášení za mrtvého je možné učinit na základě dvou hmotněprávních skutkových podstat. Dle první skutkové podstaty nelze prokázat smrt člověka stanoveným způsobem, kterým je lékařská prohlídka těla zemřelého, ale smrt se vzhledem k okolnostem, za jakých člověk zmizel, jeví jako jistá (§ 26 odst. 2 o. z.). Soud v podstatě provádí **jiný způsob důkazu smrti**. Příkladem, kdy soud přistoupí k prohlášení člověka za mrtvého na základě důkazu smrti, může být letecká katastrofa. Trosky letadla se vůbec nemusí najít, případně tělo toho, kdo má být prohlášen za mrtvého, nebude identifikováno. Smrt člověka se však vzhledem k nehodě letadla jeví jako jistá.⁶⁷

Druhá skutková podstata prohlášení za mrtvého je označována jako **domněnka smrti**. Podle ní jsou pochybnosti o tom, že je člověk stále naživu, pravděpodobnost toho, že člověk zemřel, je oproti důkazu smrti nižší. Podmínkou domněnky smrti je, že člověk je fakticky nezvěstný a od jeho zmizení uplynula zákonem stanovená doba (tzv. ochranná doba⁶⁸) a zároveň soud bude v řízení důvodně přesvědčen o tom, že člověk zemřel.

Příkladem domněnky smrti je situace, kdy byl zletilý člověk unesen. Od té doby o něm nejsou žádné zprávy a neví se, kde se nachází. Po deseti letech je podán návrh na zahájení řízení o prohlášení za mrtvého. Soud bude vzhledem k okolnostem, za jakých člověk zmizel, a vzhledem k době, která od únosu uplynula, přesvědčen, že člověk již není naživu a prohlásí jej za mrtvého.

V řízení o prohlášení člověka za mrtvého jsou rozdíly mezi důkazem smrti a domněnkou smrti reflektovány. Významným je způsob zahájení řízení. Pokud má být člověk prohlášen za mrtvého na základě důkazu smrti, řízení může být zahájeno i bez návrhu (§ 55 z. ř. s. ve spojení s § 26 odst. 2 o. z.). Pokud však má k prohlášení dojít na základě domněnky smrti, návrh může podat pouze ten, kdo má na výsledku řízení právní zájem (§ 55 z. ř. s. ve spojení s § 71 odst. 2 o. z.). Tato

---

⁶⁶ KŘIVÁČKOVÁ, HAMULÁKOVÁ, TINTĚRA, op. cit., s. 52

⁶⁷ DVOŘÁK, ŠVESTKA, ZUKLÍNOVÁ, op. cit., s. 236

⁶⁸ Ustanovení § 73 a § 74 o. z. označují časový úsek, který musí od poslední zprávy o člověku uplynout, jako lhůtu. Jde nicméně o terminologickou nedůslednost zákonodárce, neboť dle důvodové zprávy k o. z. lhůta označuje časový úsek, ve kterém je možné uplatnit právo u druhé strany. V tomto případě však jde o časový úsek, ve kterém právo uplatnit nelze. (LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 73 bod 2)

skutečnost má důsledky i v dalších aspektech řízení, jako je například možnost soudu rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu (§ 15 z. ř. s.), nebo vázanost soudem návrhem v řízení o opravném prostředku (§ 28 odst. 3 z. ř. s., § 29 z. ř. s., § 30 odst. 2 z. ř. s.)

Vzhledem k tomu, že soud rozhoduje na základě pravděpodobnosti svého závěru, může se později ukázat, že tento závěr byl chybný. Ten, kdo byl prohlášený za mrtvého, se může navrátit, nebo může vyjít najevo, že žil ještě v době, od které zatím neuplynula ochranná doba. V takových případech soud své rozhodnutí zruší (§ 57 z. ř. s.). Může se také ukázat, že den, který je v rozsudku určen jako den smrti člověka, není správný. Soud proto rozsudek změní (§ 58 z. ř. s.).

Řízení o prohlášení za mrtvého je českými soudy stabilně využíváno. V letech 2010-2013 proběhlo ročně okolo 150 řízení. Od roku 2014 se počet řízení snížil na přibližně 50 řízení ročně.⁶⁹ Pokles je dle mého názoru daný změnou právní úpravy, neboť § 7 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z. 1964“) neupravoval minimální dobu potřebnou k prohlášení za mrtvého. V současnosti je tato délka v případě domněnky smrti stanovena na 3, 5, nebo 7 let v závislosti na okolnostech případu.

2.1 Historie

2.1.1 Obecný zákoník občanský z roku 1811 (1918-1945)

Prohlášení za mrtvého má v českém právu dlouhou tradici. Bylo upraveno již v období Rakouska-Uherska a tzv. recepčním zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, bylo přejato do československého právního řádu.

K prohlášení za mrtvého musely být splněny tři předpoklady. Osoba, která měla být prohlášena za mrtvého, musela být po stanovenou dobu nezvěstná (k tomu blíže kapitola 1.1), musely být pochybnosti o jejím životě (které vznikaly tím, že o ní nebyly po dlouhou dobu podány žádné zprávy) a musel být podán návrh na zahájení soudního řízení.⁷⁰

Prohlášení za mrtvého bylo možné na základě tzv. prosté, nebo kvalifikované nezvěstnosti. **Prostá nezvěstnost** byla definována tím, že po dobu 10 let od konce roku, ve kterém byl podle posledních zpráv nezvěstný naživu, o něm nebyly podány žádné zprávy. Tato doba se zkracovala

---

⁶⁹ Statistická data jsou dostupná na internetové stránce *InfoData: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

⁷⁰ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 226

na 5 let, pokud by v době prohlášení za mrtvého nezvěstný dovršil 70 let věku. Zároveň nebylo možné za mrtvého prohlásit osobu mladší 30 let.⁷¹

Kvalifikovaná nezvěstnost byla definována tím, že osoba byla nezvěstná po určitou dobu, a zároveň zmizela při specifické události, kterou bylo zranění nebo pohřšování ve válečné operaci, potopení lodi, nebo jiné blízké nebezpečí smrti. Prohlášení bylo možné po 3 letech od konce roku, ve kterém skončila válka, nebo ve kterém došlo k nebezpečné události (§ 24 o. z. o). Poslední zpráva o životě nezvěstného se musela vztahovat k této události.⁷²

Řízení o prohlášení za mrtvého vedl krajský soud, v jehož obvodu měl nezvěstný bydliště v tuzemsku, případně poslední přechodný pobyt.⁷³ Řízení bylo zahajováno pouze na návrh toho, komu by rozhodnutím soudu došlo ke změně v právní osobnosti, nebo by byl dotčen jeho právní zájem. Návrh bylo možné podat již 1 rok před tím, než uběhla doba potřebná k prohlášení za mrtvého, soud rozhodl až po jejím uplynutí. Účastníky řízení byl nezvěstný a všichni, kdo byli oprávněni podat návrh na zahájení řízení a také veřejný orgán, pokud bylo v řízení potřeba chránit veřejný zájem.⁷⁴ V řízení soud vydával vyhláškovou výzvu, aby všichni, kdo mají informace o nezvěstném, podali zprávu soudu ve lhůtě 1 roku. Po uplynutí lhůty soud ve věci rozhodl na opětovnou žádost, kterou mohl podat kterýkoli účastník řízení. Soud rozhodoval usnesením, ve kterém uvedl den, který platil za den smrti nezvěstného.⁷⁵

Soudním rozhodnutím o prohlášení za mrtvého nezanikalo manželství. O tom muselo být vedeno zvláštní řízení, přičemž návrh mohl být podán společně s návrhem na prohlášení za mrtvého.⁷⁶

V případě, že se osoba navrátila, usnesení bylo na návrh zrušeno. Bylo obnoveno manželství, rodičovská a otcovská práva a došlo k navrácení majetku.⁷⁷

---

⁷¹ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 229

⁷² ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 228

⁷³ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 241-242

⁷⁴ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 234-235

⁷⁵ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 236-237

⁷⁶ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 238-239

⁷⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 232

2.1.2 Dekret prezidenta republiky č. 117/1945 Sb. (1945-1950)

V období let 1945-1950 byla právní úprava prohlášení za mrtvého v o. z. o. a příslušných procesních předpisech doplněna dekretem prezidenta republiky č. 117/1945 Sb., kterým se upravují ustanovení o prohlášení za mrtvého (dále jen „d. p. m.“).⁷⁸

Řízení o prohlášení za mrtvého bylo zahajováno na návrh toho, kdo měl právní zájem na výsledku řízení a v případě, že to vyžadoval veřejný zájem, mohlo návrh podat státní zastupitelství (§ 4 d. p. m.). Návrh bylo možné podat již 1 rok před uplynutím doby potřebné k prohlášení za mrtvého a v případě, že byla osoba v blízkém nebezpečí smrti, ihned. Soud rozhodl až po uplynutí této doby (§ 5 d. p. m.). Pokud to bylo třeba, byl v řízení nezvěstný zastoupen opatrovníkem (§ 6 d. p. m.). Řízení bylo stejně jako v předchozím období vyhláskové (§ 7 d. p. m.). Ke zrušení manželství musel být podán zvláštní návrh (§ 10 odst. 1 d. p. m.).

Řízení o vedení důkazu smrti se vedlo podle stejných zásad, ediktální lhůta mohla být zkrácena až na 3 měsíce (§ 11 d. p. m.).

Zvláštní právní úprava byla zavedena pro **účastníky války v letech 1939-1945**. Účastník války mohl být prohlášen za mrtvého již po 2 letech ode dne, kdy byl podle zpráv naposledy naživu. V případě, že bylo příslušným úřadem potvrzeno, že byla osoba účastna události, při které pravděpodobně všichni zemřeli (např. letecké bombardování), mohla být prohlášena za mrtvého již po 6 měsících ode dne, kdy byla podle posledních zpráv naživu (§ 17 d. p. m.). Návrh na zahájení řízení mohl být podán již 1 rok poté, co byl nezvěstný podle posledních zpráv naživu, a v případě blízkého nebezpečí smrti ihned. Délka ediktální lhůty se lišila s ohledem na okolnosti případu (§ 20 d. p. m.). V řízení o vedení důkazu smrti mohla být ediktální lhůta zkrácena až na 15 dní (§ 21 d. p. m.).

2.1.3 Občanský zákoník z roku 1950 (1951-1964)

K dalším změnám právní úpravy prohlášení za mrtvého došlo v roce 1950, kdy byl v rámci tzv. právnické dvouletky přijat nový občanský zákoník.⁷⁹

---

⁷⁸ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 71 bod 3

⁷⁹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-741-6, s. 514

K prohlášení za mrtvého mohlo dojít po 5 letech od konce roku, ve kterém nezvěstný podle posledních zpráv ještě žil. Pokud se stal nezvěstným v souvislosti se zvlášť nebezpečnou událostí, k prohlášení za mrtvého mohlo dojít po 1 roce od této události (§ 7 o. z. 1950).

Ke změně došlo také v otázce zániku manželství. Manželství prohlášením za mrtvého zanikalo a v případě, že bylo prohlášení později zrušeno, obnovilo se. Pokud však pozůstalý manžel v mezidobí uzavřel další manželství, již se neobnovilo (§ 8 o. z. 1950).

Řízení o prohlášení za mrtvého bylo vedeno posledním obecným soudem nezvěstného (§ 297 zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, dále jen „o. s. ř. 1950“). Mohlo být zahájeno pouze na návrh, který mohla podat osoba, která na tom měla právní zájem, nebo prokurátor (§ 7 odst. 1 o. z. 1950). Návrh bylo možné podat nejdříve 1 rok před uplynutím doby potřebné k prohlášení za mrtvého (§ 299 odst. 1 o. s. ř. 1950). Pokud nezvěstný nebyl zastoupen jiným zástupcem, byl mu pro řízení ustanoven opatrovník (§ 300 o. s. ř. 1950). Řízení bylo vyhláskové, ediktální lhůta byla jednoletá (§ 300 o. s. ř. 1950). Řízení se konalo bez ústního jednání (§ 298 o. s. ř. 1950). O prohlášení za mrtvého soud rozhodoval usnesením (§ 303 odst. 1 o. s. ř. 1950).

Důkaz smrti byl prováděn pomocí úmrtního listu. Nemohl-li být vydán, ale bylo jisté, že osoba zemřela, proběhlo soudní řízení (§ 308 odst. 1 o. s. ř. 1950), ve kterém se prokazovala smrt osoby, a úmrtní list v něm byl nahrazen určovacím rozhodnutím soudu.⁸⁰ V řízení se postupovalo přiměřeně podle ustanovení o řízení o prohlášení za mrtvého, ediktální lhůta byla zkrácena na 3 měsíce (§ 309 o. s. ř. 1950).

2.1.4 Občanský zákoník z roku 1964 (1964-2013)

S občanským zákoníkem z roku 1964 došlo ke změně koncepce prohlášení za mrtvého. Byla odstraněna zákonem stanovená minimální doba, která musela uplynout před prohlášením za mrtvého, a nově se měl každý případ posuzovat zvlášť podle okolností. Tento postup byl odůvodněn tím, že předchozí právní úprava vedla k mechanickému prohlašování nezvěstných za mrtvého poté, co uplynula zákonem stanovená doba bez ohledu na to, zda bylo pravděpodobné, že zemřeli.⁸¹ Poprvé byl také upraven v občanském zákoníku důkaz smrti.⁸²

---

⁸⁰ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 327

⁸¹ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 71 bod 3

⁸² MELZER, TÉGL, op. cit., s. 327

Celé hmotněprávní problematice prohlášení za mrtvého bylo věnováno pouze jedno ustanovení, které směřovalo instituty domněnky smrti a důkazu smrti.⁸³ Za mrtvého bylo možné prohlásit toho, jehož smrt se zjistí jinak (důkaz smrti) a toho, o kom lze s ohledem na okolnosti usoudit, že již nežije (domněnka smrti) (§ 7 odst. 2 o. z. 1964).

Řízení o prohlášení za mrtvého bylo zahajováno na návrh osoby, která na tom měla právní zájem (§ 195 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Nezvěstnému byl v řízení ustanoven opatrovník (§ 195 odst. 2 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Řízení bylo vyhláskové, ediktální lhůta byla stanovena na 1 rok (§ 196 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Soud rozhodoval rozsudkem (§ 198 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013).

Manželství zanikalo právní mocí rozsudku o prohlášení za mrtvého. V případě, že se osoba prohlášená za mrtvého navrátila, obnovilo se, ledaže pozůstalý manžel uzavřel další manželství (§ 22 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, dále jen „z. o. r.“).

Důkazem smrti byl úmrtní list. V případě, že jej nebylo možné vydat, ale bylo jisté, že osoba zemřela, soud vydával rozsudek o prohlášení za mrtvého. Řízení o důkazu smrti nebylo zvlášť upraveno.⁸⁴

2.2 Právní úprava prohlášení za mrtvého v hmotném právu

Oproti dřívějším právním úpravám je v o. z. věnováno prohlášení za mrtvého mnohem více prostoru. Příslušná ustanovení jsou však relativně nepřehledná, umožňují více interpretací (více v kapitole 2.2.3). Problematické také je, že prohlášení za mrtvého je v o. z. upraveno na dvou místech, a to v § 26 odst. 2 o. z. a § 71-76 o. z. Přesto je však potřeba celý institut chápat jako celek.

2.2.1 Důkaz smrti

Smrt člověka je právní skutečnost, která může být předmětem dokazování. Pro ulehčení důkazního postavení osob jsou zákonem stanoveny dva způsoby, jak lze smrt prokázat.⁸⁵ Standartním a nejčastějším způsobem je **úmrtní list**, který je veřejnou listinou, a který je vydán po prohlédnutí těla zemřelého stanoveným způsobem (§ 26 odst. 1 o. z.). Pokud je prokázána

---

⁸³ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 71 bod 3

⁸⁴ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 327-328

⁸⁵ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 326

pravost úmrtního listu⁸⁶, platí pro něj presumpce správnosti (§ 568 odst. 1 o. z.). Druhým způsobem důkazu smrti je **soudní rozhodnutí o prohlášení za mrtvého**, které se vydává v situacích, kdy existuje důkaz o tom, že člověk zemřel, ale smrt nelze prokázat stanoveným způsobem (§ 26 odst. 2 o. z.).

Pokud dojde k úmrtí mimo zdravotnické zařízení, má každý povinnost oznámit úmrtí člověka, nebo nález těla nebo jeho části, pokud se o něm dozvěděl, nebo jej našel a není si jistý, zda již k oznámení úmrtí došlo (§ 83 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, dále jen „z. z. s.“). Obvykle se oznámení provádí na číslo tísňového volání 112 (§ 83 odst. 1 z. z. s.). Vždy je nutné provést **prohlídku těla zemřelého**. Jejím účelem je „*zjistit smrt osoby, pravděpodobné datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti⁸⁷ a dále určit, zda bude provedena pitva*“ (§ 84 odst. 1. z. z. s.). O prohlídce lékař sepíše **List o prohlídce zemřelého** (§ 86 odst. 1 písm. a) z. z. s.), na jehož základě **matriční úřad provede zápis do knihy úmrtí**. (§ 21 odst. 2 písm. a) m. z.).

Úmrtní list vydá matriční úřad pouze „*osobě, která na jeho vydání prokáže právní zájem, nebo která žila se zemřelým v době jeho smrti ve společné domácnosti anebo je vypravitelem pohřbu zemřelého*“ (§ 25 odst. 5. m. z.).

Pro případy, kdy nelze provést prohlídku těla zemřelého, ale **vzhledem k okolnostem se smrt člověka jeví jako jistá** (§ 26 odst. 2 o. z.), zákon formuje prohlášení za mrtvého soudem na základě důkazu smrti⁸⁸. Jde o situace, kdy se tělo zemřelého nenajde, případně jej nelze identifikovat, ale existují jiné důkazní prostředky, na jejichž základě lze s velmi vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou usoudit, že člověk zemřel. Mohou k tomu posloužit například výpovědi očitých svědků, palubní vstupenky, seznamy cestujících apod.⁸⁹

Podkladem pro zápis smrti člověka do knihy úmrtí je v tomto případě rozhodnutí soudu o prohlášení člověka za mrtvého (§ 21 odst. 2 písm. b) m. z.).

---

⁸⁶ LAVICKÝ, *Občanský zákoník I*, op. cit., komentář k § 568 bod 2

⁸⁷ Definicí smrti vymezuje zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), § 2 písm. e), takto: „*smrtí (se rozumí) nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu*“.

⁸⁸ DVOŘÁK, ŠVESTKA, ZUKLÍNOVÁ, op. cit., s. 237

⁸⁹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 140

Po právní moci prohlášení za mrtvého může vyjít najevo, že člověk je stále naživu. V tom případě se k prohlášení za mrtvého nepřihlíží. Pokud vyjde najevo, že člověk zemřel v jiný den, než který je uveden v rozhodnutí soudu, soud rozhodnutí opraví (§ 76 o. z.).

2.2.2 Domněnka smrti

Druhou skutkovou podstatou, na jejímž základě je možné prohlásit člověka za mrtvého, je domněnka smrti. Pro to, aby byla tato skutková podstata naplněna, musí být splněny dvě podmínky: člověk musí být nezvěstný po zákonem stanovenou dobu a soud musí být důvodně přesvědčen, že člověk zemřel. Oproti důkazu smrti je pravděpodobnost smrti člověka nižší.⁹⁰

Zákon stanoví různě dlouhé tzv. **ochranné doby**, po které musí trvat nezvěstnost člověka, aby mohl být prohlášen za mrtvého.⁹¹ Je třeba zdůraznit, že jde o doby minimální; pokud soud po jejich uplynutí v řízení nedojde k závěru, že lze mít důvodně za to, že člověk zemřel, k prohlášení za mrtvého nepřistoupí.

Základní ochranná doba je stanovena pro případy, kdy se člověk stane nezvěstným fakticky tím, že opustí své bydliště, není o něm k dispozici žádná zpráva a není o něm známo, kde se nachází. **Fakticky nezvěstného je možné prohlásit za mrtvého nejdříve po 7 letech**, které se počítají od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva, podle které byl ještě naživu (§ 74 odst. 1 o. z.).

Zároveň zákon zvláště chrání toho, kdo se stal nezvěstným před tím, než dovršil 18 let věku. **Nezletilého nelze prohlásit za mrtvého dříve než po uplynutí roku, ve kterém by dovršil 25 let věku** (§ 74 odst. 2 o. z.). Podle systematického výkladu by se tato výjimka měla vztáhnout pouze na případ, kdy se nezletilý stal nezvěstným a nebyl prohlášen za nezvěstného soudem.⁹² Přikláním se k názoru Tintěry, podle něhož je rozhodujícím kritériem aplikace ustanovení § 74 odst. 2 o. z. věk člověka, nikoli skutečnost, zda byl dříve prohlášen za nezvěstného či ne.⁹³ Tomuto pojetí nasvědčuje i důvodová zpráva k o. z., podle které toto pravidlo prostupuje celým institutem prohlášení za mrtvého.⁹⁴

---

⁹⁰ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 106

⁹¹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 274

⁹² SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 119

⁹³ KŘIVÁČKOVÁ, HAMULÁKOVÁ, TINTĚRA, op. cit., s. 38

⁹⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, op. cit., k § 71 až 76

Pokud byl člověk prohlášen soudem za nezvěstného, lze jej za mrtvého prohlásit nejdříve po 5 letech od konce roku, ve kterém byl prohlášen za nezvěstného. V případě, že se v tomto období objeví zpráva, podle které byl nezvěstný naživu, pětiletá ochranná doba se neuplatní (§ 73 o. z.). V závislosti na okolnostech jej bude možné prohlásit za mrtvého nejdříve po třech či sedmi letech od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva o jeho životě (§ 74, § 75 o. z.).

V případě, že se člověk stane nezvěstným při události, při které byl v ohrožení života větší počet osob, lze jej prohlásit za mrtvého nejdříve po 3 letech od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva, ze které vyplývá, že byl v průběhu takové události ještě naživu (§ 75 o. z.). Událostmi, při kterých byl v ohrožení života větší počet osob, jsou různé živelní pohromy, jako například výbuch sopky nebo zemětřesení⁹⁵, nebo teroristický útok a válečné operace⁹⁶. Větším počtem osob se dle trestněprávní judikatury rozumí více než 7 osob.⁹⁷ Není rozhodné, zda byl člověk později prohlášen za nezvěstného.⁹⁸

Aby mohla ochranná doba začít běžet, je stěžejní, aby se objevila zpráva, podle které byl člověk v průběhu události ohrožující život většího počtu osob naživu. Dvořák však poukazuje na absurdní situaci, kdy se o takových událostech a jejich účastnících objevují zprávy ještě několik dalších let. Proto je podle něj vhodnější ustanovení vykládat tak, že ochranná doba se počítá od konce roku, ve kterém se objevila zpráva, z níž lze spolehlivě usoudit, že byl člověk účasten události. Taková zpráva se zpravidla objeví brzy po události.⁹⁹

V odborné literatuře také není vyjasněna otázka, zda při události musí být skutečně v ohrožení větší počet osob. Souhlasím s Dvořákem, podle kterého postačuje, že jde o událost, která je způsobilá život většího počtu osob ohrozit.¹⁰⁰ Jsem toho názoru, že kratší doba potřebná k prohlášení za mrtvého byla v tomto případě zákonodárcem zvolena z toho důvodu, že při události, při které byl v ohrožení života větší počet osob (zemětřesení, výbuch sopky, teroristický útok), je pravděpodobnost toho, že jí člověk nepřežije, zpravidla vyšší než za jiných okolností, za kterých se může stát nezvěstným. Počet osob, které byly při události skutečně ohroženy na životě, není oproti povaze události významný.

---

⁹⁵ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 282

⁹⁶ LAVICKÝ, a kol., *Občanský zákoník I.*, op. cit., komentář k § 75 bod 3

⁹⁷ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 281

⁹⁸ KŘIVÁČKOVÁ, HAMULÁKOVÁ, TINTĚRA, op. cit., s. 39

⁹⁹ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 479

¹⁰⁰ MELZER, TÉGL, op. cit., s. 478

2.2.3 Další pohledy na domněnku smrti

Prohlášení za mrtvého je v o. z. věnováno mnohem více prostoru než v předchozích právních úpravách. Ustanovení jsou nicméně relativně nepřehledná a umožňují více interpretací. Odlišný pohled na problematiku podává Ondřej Frinta, který v domněnce smrti spatřuje dvě skutkové podstaty:

1. Prohlášení za mrtvého na základě ustanovení § 71 odst.1 o. z., podle kterého lze mít důvodně za to, že člověk zemřel. Smrt je vysoce pravděpodobná, tudíž není stanovena podmínka, aby nezvěstnost trvala po stanovenou dobu a soud nemá diskreční pravomoc při rozhodování. V rozhodnutí určí den, který se pokládá za den smrti člověka.
2. Prohlášení za mrtvého na základě ustanovení § 72 o. z., které je nutné vztáhnout i na případy, kdy člověk nebyl dříve soudem prohlášen za nezvěstného. Podle této skutkové podstaty je pravděpodobnost toho, že člověk zemřel, nižší; z okolností vyplývají pochybnosti, zda je člověk naživu, ale jeho smrt není nepochybná. Nezvěstnost musí trvat po zákonem stanovenou ochrannou dobu, jejíž délka je uvedena v § 73 až 75 o. z. Soud při rozhodování má diskreční pravomoc, zda člověka prohlásí za mrtvého, nebo ne, a v rozhodnutí určí den, který člověk zřejmě nepřežil.¹⁰¹

Frinta tedy spatřuje mezi skutkovými podstatami čtyři rozdíly: výši pravděpodobnosti smrti člověka, podmínku nezvěstnosti, diskreční pravomoc soudu a způsob určení dne smrti v rozhodnutí. Přestože se jeho výklad jeví z pohledu systematiky zákona jako nejlogičtější, jde o menšinový názor.

Ustanovení § 71 o. z. je totiž nutné chápat jako uvozující ustanovení, které obecně shrnuje, co se prohlášením za mrtvého rozumí a jaké jsou jeho následky, a nelze jej chápat jako samostatnou skutkovou podstatu.¹⁰² Právě díky tomuto lze spatřovat v ustanoveních § 71 o. z. a § 72 o. z. odlišnosti, nicméně tato ustanovení by měla být vykládána ve vzájemném vztahu a nikoli odděleně.

Pokud jde o rozdílnou míru pravděpodobnosti smrti člověka (dle § 71 odst. 1 o. z. „lze mít důvodně za to, že zemřel“ a § 72 „vyplývají-li z okolností vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoli jeho smrti není nepochybná“), souhlasím s názorem Dvořáka, že jde o pojmenování stejného problému a že by se mezi mírou pravděpodobnosti nemělo zásadně rozlišovat.¹⁰³

---

¹⁰¹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, op. cit., s. 271

¹⁰² SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 109

¹⁰³ Dvořák in MELZER, TÉGL, op. cit., s. 469

Co se týká podmínky nezvěstnosti, Svoboda podotýká, že i člověk, jehož tělo není k dispozici, reálně je nezvěstným, jelikož je nedosažitelný pro své okolí.¹⁰⁴

Rozdíly v diskreční pravomoci soudu, jsou opět dány tím, že ustanovení § 71 odst. 1 o. z. popisuje prohlášení za mrtvého obecně, oproti tomu v ustanovení § 72 o. z. je zdůrazněno, že musí být naplněno několik podmínek, které jsou rozepsány v následujících ustanoveních.

Posledním rozdílem je určení dne smrti. Opět je zde třeba zohlednit to, že § 71 o. z. je uvozujícím ustanovením. Proto v něm obecně stanoveno, že soud v řízení rozhodne o tom, který den se pokládá za den smrti člověka. Ustanovení § 72 o. z. soudu poskytuje vodítko, podle kterého má takový den určit; soud určí den, který člověk zřejmě nepřežil.¹⁰⁵

Tomu, že domněnka smrti není rozčleněna na dvě skutkové podstaty, a že ochranná doba musí uplynout v každém případě prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti, nasvědčuje i znění důvodové zprávy k o. z. Z ní nevyplývá záměr zákonodárce domněnku smrti dále rozlišovat a výslovně je zmíněno, že před prohlášením za mrtvého musí uplynout minimální ochranné doby.¹⁰⁶

V potaz je třeba také vzít historickou zkušenost s institutem. Až na o. z. 1964, který prohlášení za mrtvého výrazně zjednodušil, bylo vždy v případě domněnky smrti potřeba, aby od zmizení člověka uplynula určitá doba, kterou právní předpisy rozlišovaly podle okolností vzniku nezvěstnosti.

Důvodová zpráva k o. z. zmiňuje jako hlavní inspiraci rakouskou právní úpravu.¹⁰⁷ V Rakousku je prohlášení za mrtvého věnován celý zákon. Tento zákon obdobně jako o. z. rozlišuje důkaz smrti a domněnku smrti. V případě domněnky smrti je však nezbytné, aby od zmizení člověka uběhla určitá zákonem stanovená doba (§ 3-7 Todeserklärungsgesetz 1950. StF: BGBl. Nr. 23/1951 (WV)).

Dle mého názoru Frintovo pojetí domněnky smrti podle § 71 odst. 1 o. z. koliduje s prohlášením za mrtvého na základě důkazu smrti. Frinta pro ilustraci používá příklad skupiny horolezců na expedici na Mount Everest. Jeden z horolezců se odpojí od skupiny, aby šel napřed a pořídil si pár fotografií. Zbytek skupiny jej nemůže najít a posléze zjistí, že stopy ztraceného horolezce končí u srázu, ze kterého s nejvyšší pravděpodobností spadnul, a s ohledem na

---

¹⁰⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 97

¹⁰⁵ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 109-110

¹⁰⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, op. cit., k § 71 až 76

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník., op. cit., k § 71 až 76

nehostinné vysokohorské podmínky zemřel.¹⁰⁸ Mám za to, že v takovém případě je na místě provést důkaz smrti, jelikož je možné jej provést i na základě nepřímých důkazů¹⁰⁹, kterými by mohly být například výpovědi horolezců, nebo fotografie místa.

Zároveň se domnívám, že v případě, kdy se smrt nejeví jako jistá a existují pochybnosti o smrti člověka, je třeba chránit právní osobnost člověka, a vyčkat, dokud od zmizení člověka neuplyne určitá doba.

2.2.4 Následky prohlášení za mrtvého

Prohlášením za mrtvého **vzniká fikce, že člověk zemřel**¹¹⁰ (dle § 71 odst. 2 o. z. se na člověka prohlášeného za mrtvého hledí, jako by zemřel). Zaniká právní osobnost člověka (§ 23 o. z.).

Oproti prohlášení člověka za nezvěstného není zákonem stanoveno, kdy nastávají účinky prohlášení za mrtvého. Je pouze stanoveno, že manželství a registrované partnerství zaniká dnem, který se pokládá za den smrti manžela či partnera (§ 71 odst. 2 o. z.) a ke stejnému dni se posoudí majetkové povinnosti a práva manželů (§ 764 odst. 2 o. z.). Odborná literatura není jednotná v pohledu na to, zda rozhodnutí má účinky ode dne určeného v rozhodnutí jako den smrti (*ex tunc*), nebo ode dne právní moci rozhodnutí (*ex nunc*).

Přikláním se k názoru, že **rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého je konstitutivní a zásadně má účinky ex nunc**. Tento závěr se opírá o judikaturu Nejvyššího soudu,¹¹¹ podle kterého je konstitutivní rozhodnutí procesní i hmotněprávní skutečností, která způsobuje vznik, změnu a zánik právních poměrů, proto mu mají být zásadně přisuzovány účinky *ex nunc*. Z toho mohou být zákonem stanoveny výjimky, jako je například vznik dědického práva ke dni určenému v prohlášení.¹¹² Nejvyšší soud v předmětném rozhodnutí zejména řešil otázku, v jakém okamžiku člověku, který byl prohlášen za mrtvého, zaniká jeho způsobilost být účastníkem řízení a vycházelo z výše uvedené obecné zásady. Pokud by soud uznal, že procesní subjektivita

---

¹⁰⁸ DVOŘÁK, ŠVESTKA, ZUKLÍNOVÁ, et. al., op. cit., s. 237

¹⁰⁹ Dvořák in MELZER, TÉGL, op. cit., s. 329

¹¹⁰ KŘIVÁČKOVÁ, HAMUŠÁKOVÁ, TINTĚRA, op. cit., s. 52-53

¹¹¹ SVOBODA, Karel. Účinky rozsudku o prohlášení za mrtvého. *Jurisprudence*. 2015, **2015**(2), s. 31-36. ISSN 1802-3843, s. 31; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 240/2005

¹¹² Nejvyšší soud se zabýval také otázkou, jaké má účinky prohlášení za mrtvého potomka zůstavitele, který byl i se svými potomky vyděděn, v případě, že k sepsání závěti a listiny o vydědění došlo před nabytím právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého a po datu, které soud určil jako den smrti. I pro tento případ Nejvyšší soud dovodil, že účinky prohlášení nastávají *ex nunc*, tudíž platnost a účinnost závěti a listiny o vydědění není prohlášením za mrtvého nijak dotčena. (Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.11.2017, sp. zn. 21 Cdo 4813/2016)

žalovaného zanikla již ke dni určenému v prohlášení za mrtvého jako den, který se pokládá za den smrti, musela by být řízení zahájena po tomto dni zastavena pro neodstranitelnou překážku řízení z důvodu, že žalovaný neměl způsobilost být účastníkem řízení. Žalobci by tak mohlo být z důvodu promlčení znemožněno uplatnění nároku u soudu.¹¹³

Argumentem pro účinky prohlášení ex nunc je také skutečnost, že § 71 odst. 2 o. z. stanoví, že manželství a registrované partnerství zaniká dnem, který je určen jako den smrti v rozhodnutí. *A contrario* lze proto dovést, že účinky prohlášení za mrtvého obecně nastávají ex nunc a zánik manželství či registrovaného partnerství je výjimkou z tohoto pravidla.

Je také třeba přihlídnout k tomu, že nástroje, které existují k řešení nepřítomnosti člověka (opatrovnictví, nezvěstnost), by v případě účinků rozhodnutí ex tunc do určité míry ztrácely svůj smysl. Skutečnost, že rozhodnutí má účinky ex nunc, je také v souladu se zásadou jistoty v právních poměrech, neboť doba mezi dnem určeným jako den smrti člověka a právní mocí rozhodnutí může být relativně dlouhá.¹¹⁴

Oproti tomu je hlavním argumentem pro to, aby účinky rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nastávaly ex tunc, skutečnost, že právní smrt člověka je postavena na roveň faktické smrti a neměl by se mezi nimi zásadně dělat rozdíl. Účinky ex tunc byly také historicky upraveny již v zákoně č. 20/1883 z. ř. Stejně tak pravidlo uvedené v z. o. r., podle kterého manželství zanikalo právní mocí prohlášení, bylo výjimkou z obecného pravidla, že prohlášení má účinky ex tunc a současná právní úprava je pouze potvrzením obecných účinků rozhodnutí ex tunc.¹¹⁵

2.2.5 Důkaz opaku

Při prohlášení za mrtvého je závěr soudu o smrti člověka pravděpodobný. Nelze s jistotou říci, že člověk skutečně zemřel, protože není k dispozici identifikované tělo zemřelého. Proto je v případě domněnky smrti i důkazu smrti umožněno, aby byl proveden důkaz opaku. Ten spočívá v tom, že bude prokázáno, **že je člověk stále naživu, nebo že zemřel v jiný den, než který byl určen v rozhodnutí, případně se jej nedožil, nebo jej přežil** (§ 76 o. z. ve spojení s § 58 z. ř. s.).

---

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27.6.2005, sp. zn. 33 Odo 240/2005, shodně také rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2017, sp. zn. 27 Cdo 4532/2017

¹¹⁴ SVOBODA, Účinky rozsudku o prohlášení za mrtvého, op. cit., s. 31-33

¹¹⁵ JURÁŠ, Marek. Domněnka smrti člověka v procesní perspektivě. *Právní rozhledy* [online]. 2017, 2017(19), s. 649 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptemrg5pxa4s7ge4v6427gy2ds&rowIndex=0>

Účinky prohlášení za mrtvého zanikají, pokud se člověk navrátí, nebo v případě, že se zjistí, že člověk žil v době, kdy ještě neuplynula ochranná doba. V řešení této situace je rozpor mezi o. z. a z. ř. s. Dle § 76 odst. 1 o. z. se k prohlášení nepřihlíží a jeho účinky zanikají přímo ze zákona. Dle § 57 z. ř. s. soud rozhodnutí zruší. Z důvodu zachování zásady právní jistoty se přikláním k řešení stanovenému v z. ř. s. Přesto by se osoby, které vědí, že člověk, který byl prohlášen za mrtvého, je naživu, neměly nadále rozhodnutím o prohlášení za mrtvého řídit, jinak by svým jednáním porušily zásadu poctivosti. Pokud jde o tyto osoby, rozhodnutí o prohlášení za mrtvého pozbývá účinků již okamžikem, kdy se dozvedí, že je člověk pravděpodobně naživu. Pro ostatní pozbývá účinků až zrušením rozhodnutí soudem.¹¹⁶

Pokud se člověk prohlášený za mrtvého navrátí, neobnovuje se jeho manželství či registrované partnerství (§ 76 odst. 1 o. z.). V tomto ohledu došlo oproti předchozí právní úpravě ke změně, neboť dle § 22 odst. 2 z. o. r. se manželství neobnovovalo pouze, pokud v mezidobí manžel uzavřel nové manželství.

2.3 Řízení o prohlášení člověka za mrtvého

K prohlášení člověka za mrtvého může dojít na základě dvou skutkových podstat, kterými jsou důkaz smrti a domněnka smrti. Tato skutečnost se odráží v procesní úpravě. Předně jde způsob zahájení řízení; v případě domněnky smrti může být řízení zahájeno pouze na návrh osoby, která na tom má právní zájem, který musí sama prokázat. Oproti tomu řízení o prohlášení člověka za mrtvého na základě důkazu smrti může být zahájeno i bez návrhu. Od způsobu zahájení řízení se odvíjí i další procesní aspekty: v případě domněnky smrti soud nemůže rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu dle § 15 z. ř. s., soud je také vázán mezemi, ve kterých se účastník řízení domáhá přezkumu rozhodnutí v odvolacím a dovolacím řízení a v řízení o žalobě na obnovu řízení a pro zmatečnost (§ 28 odst. 2 z. ř. s. a contrario, § 29 z. ř. s. a contrario, § 30 odst. 2 z. ř. s. a contrario).

Přesto je třeba řízení o prohlášení za mrtvého vnímat jako celek, a ne jako dvě odlišná řízení.¹¹⁷

Právní úprava řízení byla z větší části přejata z původní právní úpravy v § 195 a násl. o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013. Významnou změnou je, že v řízení nově nemusí soud vydávat

---

¹¹⁶ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 130

¹¹⁷ KŘIVÁČKOVÁ, ŠÍNOVÁ, op. cit., s. 76

vyhlášku, kterou vyzve člověka, který má být prohlášen za mrtvého, aby se přihlásil soudu, a všechny, kdo o něm mají informace, aby o tom podali zprávu soudu.¹¹⁸

2.3.1 Pravomoc a příslušnost soudu

Prohlášení člověka za mrtvého je **civilní pravomocí soudu** (§ 2 písm. b) z. ř. s. ve spojení s § 54 a násl. z. ř. s.).

České soudy mají výlučnou pravomoc prohlásit státního občana ČR za mrtvého (§ 39 odst. 1 z. m. p. s.) Rozhodnutí o prohlášení státního občana ČR za mrtvého vydané zahraničním soudem nemá na území ČR účinky a nelze jej uzнат.¹¹⁹ Zároveň mohou české soudy prohlásit za mrtvého cizince, avšak pouze s účinky pro státní občany ČR, osoby s obvyklým pobytem v ČR a pro majetek nacházející se v ČR (§ 39 odst. 2 z. m. p. s.). Rozhodným je vždy české právo (§ 39 odst. 3 z. m. p. s.).

Řízení v prvním stupni vede **okresní (obvodní) soud** (§ 3 odst. 1 z. ř. s.), **v jehož obvodu měl člověk, který má být prohlášen za mrtvého, poslední bydliště**. Pokud měl více bydlišť v různých obvodech soudů, může být návrh podán u kteréhokoli z nich. Pokud člověk bydliště neměl, může být návrh podán u soudu, v jehož obvodu se naposledy zdržoval. Pokud místní příslušnost není ani takto možné určit, nebo jí lze určit s velkými obtížemi, projedná věc „*soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů*“ (§ 54 z. ř. s. ve spojení s § 85 odst. 1 o. s. ř.). Místní příslušnost soudu je v tomto řízení **výlučná**.

2.3.2 Účastníci řízení

Účastníky řízení jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno (§ 6 odst. 1 z. ř. s.).¹²⁰ V případě, že k prohlášení za mrtvého má dojít na základě

---

¹¹⁸ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 54 bod 8

¹¹⁹ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit., komentář k § 39 bod I

¹²⁰ Definice účastnictví podle § 6 odst. 1 z. ř. s. se obecně uplatní pouze na řízení, která lze zahájit i bez návrhu, tudíž by se měla aplikovat pouze, pokud půjde o prohlášení na základě důkazu smrti a při prohlášení na základě domněnky smrti by se měla uplatnit definice podle § 6 odst. 2 z. ř. s. („*navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje*“). Právní předpisy však neobsahují výčet účastníků řízení o prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti, proto je i v tomto případě nutné použít definici podle § 6 odst. 1 z. ř. s. (SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol., op. cit., komentář k § 55 bod 1)

domněnky smrti, může **úspěšný návrh podat pouze osoba, která prohlášení má právní zájem** (§ 71 odst. 1 o. z.), který musí v řízení tvrdit a prokázat, jinak bude její návrh zamítnut.¹²¹ Osobami oprávněnými podat návrh jsou ti, jejichž práva a povinnosti budou rozhodnutím dotčeny (zejména manžel, děti, dědicové) a také osoby, které z rozhodnutí mohou vyvozovat určité právní následky (např. věřitel člověka, který má být prohlášen za mrtvého).¹²² Dle judikatury může být navrhovatelem i spoluvlastník věci, pokud mu nepřítomnost jiného spoluvlastníka, o němž se lze domnívat, že zemřel, brání v právním disponování společné věci.¹²³

Účastníkem řízení bude také **člověk, který má být prohlášen za mrtvého**. V řízení bude zastoupen opatrovníkem (§ 29 odst. 1 o. s. ř.). K osobě opatrovníka blíže kapitola 1.3.2.

Osobami, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno, jsou podle judikatury zejména **manžel či partner, nezletilé děti a osoby, kterým svědčí dědické právo**. Vzhledem k tomu, že za určitých okolností svědčí vyživovací povinnost rodičům nepřítomného, jeho zletilým dětem nebo dalším příbuzným v přímém pokolení, mohli by být účastníci pravděpodobně i oni.¹²⁴

Řízení se může také účastnit **státní zastupitelství**. Pokud podá návrh na zahájení řízení, má postavení účastníka řízení¹²⁵ (§ 8 odst. 1 písm. e) z. ř. s. ve spojení s § 8 odst. 2 z. ř. s.). V případě, že do řízení vstoupí (§ 8 odst. 1 písm. e) z. ř. s.), má postavení zvláštního procesního subjektu. To znamená, že může provádět všechny úkony, které jsou vyhrazeny účastníkům řízení, kromě těch, které jsou vyhrazeny účastníkům právního poměru, o který v řízení jde (například nemůže změnit návrh na zahájení řízení nebo jej vzít zpět). Státní zastupitelství je například oprávněno podat odvolání nebo žalobu pro zmatečnost.¹²⁶

Za správné vymezení okruhu účastníků řízení je odpovědný soud. Pokud se řízení neúčastní ten, o jehož právech a povinnostech má být jednáno, soud jej usnesením do řízení přibere. Pokud se naopak řízení účastní osoba, která podmínky účastenství nesplňuje, soud její účast usnesením ukončí (§ 7 z. ř. s.).

Vzhledem k povaze řízení je vyloučeno přistoupení účastníka, jeho záměna a vedlejší účastenství.¹²⁷

---

¹²¹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol., op. cit., komentář k § 55 bod 2

¹²² JIRSA a kol., op. cit., komentář k § 54

¹²³ Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích zde dne 6.9.2016, sp. zn. 8 Co 1058/2016

¹²⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 98

¹²⁵ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA, a kol., op. cit., komentář k § 8 bod 5

¹²⁶ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol., op. cit., komentář k § 8 bod 3-4

¹²⁷ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 55 bod 17

2.3.3 Zahájení řízení

Způsob zahájení řízení se liší podle toho, zda k prohlášení za mrtvého dochází na základě důkazu smrti nebo domněnky smrti. V případě důkazu smrti lze řízení zahájit i bez návrhu. V případě domněnky smrti jej lze zahájit pouze na návrh (§ 55 z. ř. s.).

Pokud soud na základě vlastní činnosti, nebo podnětu zjistí, že jsou dány skutečnosti pro vedení řízení o prohlášení za mrtvého na základě důkazu smrti, vydá o tom **usnesení o zahájení řízení. Usnesení vymezuje předmět řízení a okruh účastníků.**¹²⁸ Zasílá se účastníkům řízení do vlastních rukou. Řízení je zahájeno dnem, kdy bylo usnesení vydáno (§ 13 z. ř. s.).

V případě, že **je řízení zahajováno na návrh, je řízení zahájeno dnem, kdy návrh došel soudu** (§ 82 odst. 1 o. s. ř.). Návrh lze podat písemně či elektronicky (§ 42 odst. 1 o. s. ř.). Návrh na prohlášení člověka za mrtvého na základě důkazu smrti lze učinit i ústně do protokolu (§ 14 z. ř. s.).

Návrh musí splňovat náležitosti stanovené § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 o. s. ř. **Návrh musí obsahovat označení soudu, kterému je určen, informaci o tom, že jde návrh na prohlášení člověka za mrtvého, dostatečnou identifikaci navrhovatele, člověka, který má být prohlášen za mrtvého, označení dalších předpokládaných účastníků a jejich zástupců, rozhodující skutečnosti, označení důkazů, žádost o vydání rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého, datum a podpis.** Navrhovatel nemusí uvést den, ke kterému má být člověk prohlášen za mrtvého, neboť jím soud není vázán.¹²⁹

Pokud navrhovatel nezná údaje, kterými se dle o. s. ř. označuje fyzická osoba, dle judikatury postačuje taková identifikace, na jejímž základě se soudu podaří šetřením zjistit informace nezbytné k její identifikaci.¹³⁰

Jednou z rozhodujících skutečností je informace o tom, zda má k prohlášení za mrtvého dojít na základě důkazu smrti, nebo domněnky smrti. Soud by však neměl návrh zamítnout pouze z toho důvodu, že situace, která je v návrhu popsána, není formálně správně označena.¹³¹

---

¹²⁸ WINTEROVÁ, MACKOVÁ, op. cit., s. 363

¹²⁹ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 101

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2004 21, sp. zn. Cdo 653/2004

¹³¹ V případě, že návrh směřuje k prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti, ale soud během řízení zjistí, že jsou splněny podmínky důkazu smrti, prohlásí člověka za mrtvého. V případě, že podle návrhu má dojít k prohlášení na základě důkazu smrti, ale v řízení soud zjistí, že jsou splněny podmínky domněnky smrti, měl by člověka za mrtvého prohlásit také, neboť pro rozhodnutí je podstatný petit, který sestává z požadavku prohlášení za mrtvého a vylíčení konkrétních okolností, které odůvodňují aplikaci domněnky smrti. V případě, že je zahájeno

V případě důkazu smrti bude součástí návrhu popis události, kterou člověk zřejmě nepřežil, a skutečnosti, které dokazují, že se této události účastnil, a že jí nepřežil.

V případě domněnky smrti budou v návrhu uvedeny skutečnosti, které nasvědčují tomu, že člověk již není naživu, dále to, zda byl dříve prohlášen za nezvěstného, nebo zda se stal nezvěstným při události, při které byl v ohrožení života větší počet osob, nebo zda se stal nezvěstným před dovršením 18 let věku. Návrh by měl také obsahovat údaje o poslední zprávě o člověku a skutečnosti, ze kterých navrhovatel vyvozuje svůj právní zájem, které by měl podpořit důkazy.¹³²

Pokud je návrh nesrozumitelný nebo neurčitý, předseda senátu vyzve navrhovatele, aby jej doplnit či opravil, poučí ho, jakým způsobem má opravy či doplnění provést a stanoví mu k tomu lhůtu. Pokud navrhovatel ve lhůtě návrh nedoplní či neopraví, bude jeho návrh odmítnut (§ 43 o. s. ř.). V případě, že bude možné řízení zahájit i bez návrhu, soud nesprávný návrh posoudí jako podnět a řízení zahájí usnesením.¹³³

Zákon neřeší situaci, jak má soud postupovat v případě, že je návrh na prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti podán předčasně. Dle mého názoru je třeba postupovat podle okolností konkrétního případu. Pokud je návrh podán sice předčasně, ale relativně blízko uplynutí ochranné doby, měl by soud řízení přerušit do doby, než ochranná doba uplyne. Pokud je návrh podán několik let před tím, než ochranná doba uplyne, měl by návrh zamítnout pro nesplnění hmotněprávních podmínek prohlášení za mrtvého.

V případě, že je řízení zahájeno na návrh, může navrhovatel vzít svůj návrh zpět, a to až do právní moci rozhodnutí. Pokud s tím z vážných důvodů nesouhlasí ostatní účastníci, může soud rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí, ledaže ke zpětvzetí došlo ještě před zahájením jednání (§ 96 odst. 1, 3, 4 o. s. ř.). Pokud má k prohlášení za mrtvého dojít na základě důkazu smrti, soud může sám rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu (§ 15 z. ř. s.). O neúčinnosti zpětvzetí soud rozhodne i v případě, že je podáno po právní moci rozhodnutí (§ 96 odst. 5 o. s. ř.).

řízení bez návrhu a následně soud v řízení zjistí, že jsou splněny podmínky domněnky smrti, řízení zastaví. (ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 76-77)

¹³² LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 55 bod 7, 9

¹³³ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA, op. cit., komentář § 55 bod 12

Vzhledem k povaze řízení nelze využít institut předběžného opatření, soudního smíru nebo dohody o předmětu řízení.¹³⁴ Soud může rozhodnout o neúčinnosti doručení i bez návrhu účastníka (§ 11 z. ř. s.).

2.3.4 Průběh řízení

V rámci **přípravy jednání** soud předběžně zhodnotí, zda jsou dány hmotněprávní podmínky potřebné k prohlášení za mrtvého¹³⁵ a posoudí, zda k prohlášení má dojít na základě domněnky smrti, nebo důkazu smrti, protože od tohoto závěru se odvíjí, jaké skutečnosti budou muset být v řízení prokázány.¹³⁶ Soud také zhodnotí právní zájem navrhovatele.¹³⁷ Aby byla zajištěna ochrana práv účastníků řízení¹³⁸, soud jmenuje opatrovníka tomu, kdo má být prohlášen za mrtvého, a je-li to třeba, i dalším účastníkům (§ 29 odst. 1, 3 o. s. ř.). Soud provede vlastní šetření, například se dotáže Policie ČR, České správy sociálního zabezpečení, Úřadu práce a dalších veřejných orgánů nebo příbuzných¹³⁹ a zajistí potřebné důkazy (§ 114a odst. 2 písm. e) o. s. ř.). V rámci přípravy řízení může soud svolat jiný soudní rok (§ 18 z. ř. s.).

K projednání věci soud nařídí jednání (§ 19 z. ř. s.), **ve kterém provede dokazování** (§ 122 odst. 1 o. s. ř.). V případě důkazu smrti bude nejspíše možné nařídít jednání ihned, protože potřebné skutečnosti a důkazy budou zpravidla uvedeny již v návrhu na zahájení řízení. V případě domněnky smrti je účelné jednání nařídít až poté, co soud provede hlubší šetření a shromáždí dostatek informací a relevantních důkazů potřebných k rozhodnutí.¹⁴⁰

Oproti předchozí právní úpravě již soud v řízení nevydává povinně vyhlášku, kterou vyzývá toho, kdo má být prohlášen za mrtvého, aby se přihlásil soudu, a všechny, kdo o něm mají informace, aby o tom podali zprávu (§ 195 odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném do 31.12.2013). V případě důkazu smrti je pravděpodobně podobná výzva nadbytečná. Pokud však má k prohlášení za mrtvého dojít na základě domněnky smrti, je vydání výzvy soudem vhodným

---

¹³⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 102, 104

¹³⁵ DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. [online]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 2019-12-20]. ISBN 978-80-7400-107-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgm&tocid=nnptembqhfwpk5tlgm>, komentář k § 195 bod 7

¹³⁶ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 56 bod 5

¹³⁷ DRÁPAL, BUREŠ, a kol., op. cit., komentář k § 195 bod 7

¹³⁸ WINTEROVÁ, MACKOVÁ, op. cit., s. 136-137

¹³⁹ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 79

¹⁴⁰ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 79

nástrojem, jak o člověku, který má být prohlášen za mrtvého, získat informace, a proto by jej soudy měly využívat.¹⁴¹

2.3.5 Dokazování

V řízení o prohlášení za mrtvého je soud odpovědný za zjištění objektivního skutkového stavu, na jehož základě rozhodne. Proto provádí vlastní šetření, aktivně vyhledává důkazy a není vázán tvrzeními a navrženými důkazy účastníků. V řízení soud postupuje i v případě nečinnosti účastníků (§ 20 odst. 1 z. ř. s.).

Výjimkou z těchto zásad je zjištění a prokázání právního zájmu navrhovatele, pokud má dojít k prohlášení na základě domněnky smrti. Aby byl navrhovatel v řízení úspěšný, musí svůj právní zájem na výsledku řízení tvrdit a musí jej podložit důkazy. Pokud není právní zájem v řízení prokázán, bude návrh zamítnut.¹⁴²

Zjišťování rozhodných skutečností a vyhledávání důkazů se liší podle toho, zda hmotněprávním podkladem k prohlášení za mrtvého je důkaz smrti, nebo domněnka smrti.¹⁴³

V případě důkazu smrti soud zjišťuje, zda se člověk, který má být prohlášen za mrtvého, účastnil takové události, že se jeho smrt jeví jako jistá (§ 26 odst. 2 o. z.). Soud tak bude zjišťovat, zda se určité události člověk účastnil a zda při ní zemřel. Vhodnými důkazními prostředky mohou být výpovědi svědků nebo informace poskytnuté bezpečnostními složkami, které při události zasahovaly.¹⁴⁴

Aby bylo možné člověka prohlásit za mrtvého na základě domněnky smrti, musí být soud na základě dokazování důvodně přesvědčen, že člověk zemřel. Uplynutí minimální ochranné doby je pouze jedním z vodítek, kterými se soud řídí. Soud přihlíží k různým okolnostem případu, například k věku člověka, který má být prohlášen za mrtvého, v době, kdy se stal nezvěstným¹⁴⁵, jeho zdravotnímu stavu a okolnostem, za jakých se stal nezvěstným.¹⁴⁶ V rámci šetření soud vyhledá poslední zprávu o člověku, který má být prohlášen za mrtvého a zjišťuje, zda od ní uplynula minimální ochranná doba. Proto, aby soud věděl, jaká doba se v konkrétním případě

---

¹⁴¹ Podle Svobody je vydání výzvy v řízení stále obligatorní, a to na základě argumentu od menšího k většímu (SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 103-104)

¹⁴² SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA, a kol., op. cit., komentář k § 56 bod 4

¹⁴³ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 56 bod 5-8

¹⁴⁴ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 56 bod 6

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2010, sp. zn. 30 Cdo 4326/2008

¹⁴⁶ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 122

použije, musí zjistit, zda byl dříve člověk prohlášen za nezvěstného (údaje o tom nalezne v evidenci obyvatel), zda se stal nezvěstným před dovršením 18 let věku a zda se stal nezvěstným při události, při které byl v ohrožení života větší počet osob. Vedle toho soud vyhledává důkazy, které logicky povedou k závěru, že člověk s vysokou pravděpodobností zemřel.¹⁴⁷

Pro zjištění skutkového stavu je v případě domněnky smrti vhodné vydat výzvu, aby se člověk, který má být prohlášen za mrtvého, přihlásil, a aby všichni, kdo o něm mají informace, podali zprávu soudu. Dalšími důkazními prostředky mohou být výpovědi svědků, listinné dokumenty, zprávy v médiích, nebo informace poskytnuté orgány veřejné moci (§ 125 o. s. ř.). V řízení je možné provést výslech účastníka, přičemž se nevyžaduje jeho souhlas (§ 21 z. ř. s.).

Účastníci řízení mohou uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vyhlášení rozhodnutí a také v odvolacím řízení (§ 20 odst. 2 z. ř. s.).

2.3.6 Rozhodnutí

Ve věci samé soud rozhoduje **rozsudkem** (§ 56 odst. 1 z. ř. s.). **V rozsudku soud určí den, který platí za den smrti člověka** (v případě prohlášení za mrtvého na základě důkazu smrti), **nebo den, který člověk zřejmě nepřežil** (v případě domněnky smrti) (§ 56 odst. 2 z. ř. s.).

V případě důkazu smrti bude určení dne smrti zpravidla jednoduché, neboť smrt člověka nejspíše nastala při určité události.¹⁴⁸ V případě domněnky smrti je rozhodování soudu složitější. Pokud bude v řízení zjištěno, že člověk pravděpodobně nepřežil určitou událost, bude jako den, který zřejmě nepřežil, uvedeno datum této události.¹⁴⁹ Pokud má k prohlášení za mrtvého dojít proto, že člověk je po dlouhou dobu nezvěstný a nepodaří se určit událost, kterou nepřežil, bude za den, který zřejmě nepřežil, určen den, kterým uplyne ochranná doba. Tento postup má oporu v dřívějších právních úpravách.¹⁵⁰

Rozsudek o prohlášení za mrtvého je **rozhodnutím o osobním stavu**¹⁵¹ a je závazný pro každého (§ 27 z. ř. s.). Skutečnost, zda člověk zemřel, nemůže soud sám posoudit jako předběžnou otázku (§ 135 odst. 1 o. s. ř.).

---

¹⁴⁷ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 56 bod 7-8

¹⁴⁸ KŘIVÁČKOVÁ, HAMUŠÁKOVÁ, TINTĚRA, op. cit., s. 49

¹⁴⁹ SVOBODA, op. cit., s. 121-122

¹⁵⁰ MELZER, TĚGL, op. cit., s. 474

¹⁵¹ WINTEROVÁ, MACKOVÁ, op. cit., s. 383

Vzhledem k povaze řízení není možné rozhodnout rozsudkem pro uznání nebo pro zmeškání (§ 25 odst. 2 z. ř. s.).

Zápis do knihy úmrtí na základě rozsudku o prohlášení za mrtvého provádí Úřad městské části Praha 1 (§ 10 odst. 4 m. z.). Údaje o prohlášení za mrtvého se také zapisují do informačního systému evidence obyvatel (§ 3 odst. 3 písm. t) z. e. o.). V případě, že je za mrtvého prohlášen cizinec, soud informuje útvar policie příslušný podle místa hlášeného pobytu (§ 105 odst. 1 písm. c) z. p. c.).

Pravomocný rozsudek se zasílá soudu příslušnému k projednání pozůstalosti (§ 8 odst. 5 písm. e) k. ř.). Údaje o prohlášení za mrtvého se sdělují příslušnému obecnímu úřadu pověřenému vést knihu manželství, nebo knihu registrovaného partnerství (§ 8 odst. 4 písm. b), c) k. ř.). Pravomocný rozsudek bez odůvodnění se zasílá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle posledního trvalého nebo jiného pobytu člověka, který byl prohlášen za mrtvého (§ 8 odst. 5 písm. b) k. ř.). Rozsudek o prohlášení osoby zapsané v seznamu insolvenčních správců se zasílá legislativnímu odboru Ministerstva spravedlnosti (§ 8 odst. 3 písm. l) bod 3 k. ř.).

Vzhledem k tomu, že prohlášení za mrtvého nahrazuje standartní způsob určení smrti a nelze s jistotou říci, že člověk zemřel, může být rozhodnutí později zrušeno, nebo změněno. K tomu soud přistoupí, pokud zjistí, že nejsou splněny podmínky potřebné k prohlášení za mrtvého, nebo den, který je uveden v rozhodnutí jako den smrti, je nesprávný.

Soud rozsudek zruší, pokud dodatečně zjistí, že člověk, který byl prohlášený za mrtvého, je naživu, nebo byl naživu v den, od kterého ještě neuplynula doba potřebná k prohlášení za mrtvého (§ 57 z. ř. s.). Řízení zahajuje i bez návrhu (§ 57 z. ř. s.), soud nařídí jednání (§ 19 z. ř. s.), ve kterém provede dokazování (§ 122 odst. 1 o. s. ř.). O zrušení rozsudku vydává usnesení (§ 25 odst. 1 z. ř. s.). Zrušení rozhodnutí má účinky ex tunc, jako by k prohlášení člověka za mrtvého vůbec nedošlo.¹⁵² Manželství a registrované partnerství se již neobnovuje (§ 76 odst. 1 o. z.).

Údaje o zrušení rozsudku se zapisují do informačního systému evidence obyvatel a do knihy úmrtí.¹⁵³ Po právní moci rozhodnutí o zrušení prohlášení za mrtvého příslušný soud zruší

---

¹⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2008, sp. zn. 29 Odo 990/2006

¹⁵³ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. [online]. Praha: Leges, 2016 [cit. 2020-12-20]. ISBN 978-80-7502-122-9. Dostupné z: https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/132/1/2#pa_56, komentář k § 57

rozhodnutí o pozůstalosti a usnesením zastaví pozůstalostní řízení. Po právní moci usnesení soud „učiní opatření k obnovení zůstavitelových práv a povinností“ (§ 191 z. ř. s.).

Vzhledem k tomu, že jde o otázku osobního stavu, nemohou skutečnost, zda člověk, který byl prohlášený za mrtvého, je naživu, nemohou soudy posoudit jako předběžnou (§ 135 odst. 1 o. s. ř.). Pro její vyřešení musí přerušit řízení, které vede (§ 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř.), a podat podnět příslušnému soudu¹⁵⁴.

Ke změně rozsudku soud přistoupí, pokud se dodatečně zjistí, že člověk, který byl prohlášen za mrtvého, zemřel v jiný den, než který je uveden v rozsudku, případně se jej nemohl dožít, nebo jej přežil (§ 58 z. ř. s.). Řízení může být zahájeno i bez návrhu (§ 58 z. ř. s.). Soud nařídí jednání (§ 19 z. ř. s.), ve kterém provede dokazování (§ 122 odst. 1 o. s. ř.). Původní rozsudek soud zruší a vydá nový rozsudek, ve kterém opraví den, který platí za den smrti člověka, nebo který se pokládá za den smrti člověka.¹⁵⁵

2.3.7 Náklady řízení

Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 23 z. ř. s.). Ustanovení § 23 z. ř. s. je třeba aplikovat jak v případě důkazu smrti, tak i domněnky smrti. Je totiž problematické určit, který z účastníků byl v řízení úspěšný a kdo ne, proto není možné určit náhradu nákladů podle zásady úspěchu ve věci, a je třeba, aby soud náhradu nákladů nepřiznal žádnému z účastníků.¹⁵⁶ Podrobněji o tom viz kapitola 1.3.7.

Náhradu nákladů řízení lze uznat v případě, že to odůvodňují okolnosti konkrétního případu (§ 23 z. ř. s.).

2.3.8 Opravné prostředky

Řádným opravným prostředkem v řízení je **odvolání** (§ 28 z. ř. s. ve spojení s § 201 o. s. ř.). V odvolacím řízení mohou účastníci uvádět nové skutečnosti a důkazy, přestože nebyly uplatněny v řízení u soudu prvního stupně (§ 28 odst. 1 z. ř. s.). Odvolací soud odvolání projedná i v případě, že v odvolání není uveden dovolací důvod (§ 28 odst. 3 z. ř. s.). V případě, že jde o prohlášení na základě důkazu smrti, odvolací soud není vázán rozsahem odvolání (§ 28 odst. 2 z. ř. s.). Pokud je

---

¹⁵⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s.129

¹⁵⁵ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 58 bod 3

¹⁵⁶ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 56 bod 17

podáno odvolání pouze proti výroku o nákladech řízení, odvolací soud projedná pouze otázku nákladů řízení.¹⁵⁷

Z mimořádných opravných prostředků je možné podat **žalobu pro zmatečnost** i **žalobu na obnovu řízení** (§ 29 z. ř. s.), pokud to ale je možné, je třeba preferovat postup podle § 57 nebo § 58 z. ř. s., které upravují zrušení a změnu rozsudku o prohlášení za mrtvého. Také je možné podat **dovolání** (§ 30 odst. 1 z. ř. s. a contrario). V případě podání mimořádného opravného prostředku proti rozhodnutí o prohlášení za mrtvého na základě důkazu smrti není soud vázán mezemi, ve kterých se účastník dovolává přezkumu rozhodnutí (§ 29 a § 30 odst. 2 z. ř. s.).

---

¹⁵⁷ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 105

3 Určení data smrti

K určení data smrti soudem dochází v případech, kdy byla smrt člověka prokázána stanoveným způsobem (došlo k prohlídce těla zemřelého a byl vystaven List o prohlídce zemřelého), ale lékaři ani matričnímu úřadu se nepodařilo zjistit přesný den smrti.

Ze všech řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti je řízení o určení data smrti využíváno nejčastěji. Ročně proběhne okolo 900 řízení.¹⁵⁸ Procedura je využívána například v situacích, kdy zemřou lidé, kteří žijí osaměle, a jejich tělo je nalezeno až s odstupem času.¹⁵⁹

3.1 Historie

Původně byla celá agenda určení data smrti svěřena matričním úřadům.¹⁶⁰ Zákonem č. 218/2000 Sb. byl do o. s. ř. s účinností od 20.7.2009 přidán § 194a, který upravoval **řízení o určení data narození nebo úmrtí**, a v některých případech byla přenesena kompetence určení data smrti na soudy.

Řízení bylo zahajováno na základě oznámení matričního úřadu (§ 194a odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013), a vedl jej okresní soud, v jehož obvodu se nacházelo sídlo matričního úřadu, který podal oznámení (§ 88 písm. g) o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Účastníky řízení byli ti, o jejichž právech a povinnostech bylo v řízení jednáno (§ 194 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Zemřelému byl ustanoven opatrovník (§ 194a odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Soud v řízení vydával vyhlášku, nebo jiným vhodným způsobem zveřejnil výzvu, aby každý, kdo zná okolnosti úmrtí fyzické osoby, nebo které by k tomuto zjištění mohly vést, o tom podal zprávu soudu. K tomu soud stanovil lhůtu v délce 2 měsíců (§ 194a odst. 2 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Ve věci samé soud rozhodoval usnesením (§ 194a odst. 4 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013). Pokud bylo dodatečně zjištěno, že den úmrtí uvedený v rozhodnutí je chybný, soud jej opravil, nebo rozhodnutí zrušil buď na návrh osoby, která na změně prokázala právní zájem, nebo i bez návrhu (§ 194a odst. 5 o. s. ř. ve znění účinném do 31.12.2013).

---

¹⁵⁸ Statistická data jsou dostupná na internetové stránce *InfoData: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

¹⁵⁹ ŠÍNOVÁ, KRIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 82

¹⁶⁰ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 59 bod 12

S účinností od 1.1.2014 bylo řízení o určení data úmrtí nebo narození rozděleno. Řízení o určení data smrti je nyní samostatně upraveno v § 59-64 z. ř. s. Řízení o určení data narození je součástí řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (§ 466 písm. o) z. ř. s.).

Z velké části byla původní právní úprava přejata. Došlo pouze ke změnám v souvislosti s novou terminologií o. z. a systematikou z. ř. s. Bylo vyjasněno postavení opatrovníka v řízení, byla zkrácena ediktální lhůta na 1 měsíc a z důvodu právní jistoty soudy nově rozhodují ve věci samé rozsudkem.¹⁶¹

3.2 Právní úprava určení data smrti v hmotném právu

Standartním způsobem zjištění smrti člověka je lékařská prohlídka těla (§ 84 odst. 1 z. z. s.), o které lékař sepíše List o prohlídce zemřelého (§ 86 odst. 1 písm. a) z. z. s.). Poskytovatel zdravotních služeb, který provedl prohlídku těla zemřelého, je povinen do 3 pracovních dnů oznámit smrt příslušnému matričnímu úřadu (§ 21 odst. 3 m. z.).

Matriční úřad zapisuje smrt člověka do knihy úmrtí na základě Listu o prohlídce zemřelého (§ 21 odst. 2 písm. a) m. z.). Smrt se zapíše i v případě, že nelze zjistit totožnost člověka (§ 22 odst. 1 m. z.). V případě, že se matričnímu úřadu nepodaří zjistit místo smrti, zapíše se jako místo smrti místo, kde bylo nalezeno tělo (§ 22 odst. 2 m. z.). **Pokud se nepodaří matričnímu úřadu vlastním šetřením zjistit přesné datum smrti, podá o tom oznámení soudu, který datum smrti určí** (§ 22 odst. 3 m. z.).

Je třeba respektovat rozdělení pravomocí mezi matriční úřad a soud, a proto je šetření matričního úřadu velmi omezené. Matriční úřad se může pokusit zjistit den smrti z důkazů, které jsou nasnadě (například výpověď svědka, který byl účasten smrti člověka), ale nemůže využít odborné důkazní prostředky, jako je vyjádření znalce. Vyjádření znalce by se totiž neshodovalo s Listem o prohlídce zemřelého, ve kterém lékař došel k závěru, že termín smrti nebylo možné určit. Je pravomocí soudu, aby odborné důkazy provedl, nebo aby datum smrti určil na základě pravděpodobnosti.¹⁶²

---

¹⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, op. cit., k § 59 až 63

¹⁶² SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 80

Instrukce Ministerstva Vnitra ČR je v tomto ještě striktnější, neboť matričním úřadům ukládá povinnost podat soudu podnět k zahájení řízení vždy, když je v Listu o prohlídce zemřelého „*uvedeno datum úmrtí slovem „asi“, nebo intervalem, případně není uvedeno vůbec.*“¹⁶³

3.3 Řízení o určení data smrti

Řízení o určení data smrti je typicky nesporným řízením; je veřejný zájem na jeho vedení, má preventivní účel a je ovládáno vyšetřovací zásadou.¹⁶⁴ Základní zásady nesporného řízení jsou nicméně i v tomto řízení modifikovány. Nelze jej zahájit na návrh, soud jej zahajuje usnesením na základě podnětu matričního úřadu (§ 60 z. ř. s. ve spojení s § 13 odst. 2 z. ř. s.), a vyšetřovací zásada je mírně upravena tím, že je uvedena povinnost soudu rozhodnout po uplynutí jednoměsíční ediktální lhůty.¹⁶⁵

Řízení je vyhláskové; soud v něm vydává vyhláškou nebo jiným vhodným způsobem výzvu, aby každý, kdo zná okolnosti, z nichž je možné určit datum smrti člověka, nebo by k určení mohly vést, podal ve stanovené lhůtě zprávu soudu (§ 62 odst. 1 z. ř. s.).

3.3.1 Pravomoc a příslušnost soudu

Určení data smrti člověka, které se nepodařilo zjistit ani šetřením matričního úřadu, je **civilní pravomocí soudu** (§ 2 písm. b) z. ř. s. ve spojení s § 59 a násl. z. ř. s.). Řízení v prvním stupni projedná **okresní (obvodní) soud** (§ 3 odst. 1 z. ř. s.), **v jehož obvodu se nachází sídlo matričního úřadu, který soudu oznámil, že v šetření nezjistil datum smrti člověka** (§ 59 z. ř. s.). Místní příslušnost soudu je **výlučná**.

Místní příslušnost matričního úřadu, který provádí zápis o smrti člověka do knihy úmrtí, a který podává podnět soudu k zahájení řízení, je určena podle místa, kde člověk zemřel (§ 10 odst. 1 m. z.). Pokud se nezjistí, kde člověk zemřel, je místně příslušný matriční úřad, kde byl zemřelý nalezen (§ 10 odst. 2 m. z.). V případě, že člověk zemřel v dopravním prostředku, je matriční úřad příslušný podle místa, kde byl zemřelý z dopravního prostředku vyložen (§ 10 odst. 3 m. z.).

---

¹⁶³ Ministerstvo vnitra. *Instrukce Ministerstva vnitra ČR č. 16/2014 č. j. MV-108429-3/VS-2014*. [online] [cit. 2020-03-10] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

¹⁶⁴ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 82

¹⁶⁵ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 88

3.3.2 Účastníci řízení

Účastníky řízení jsou ti, o jejichž právech a povinnostech je v řízení jednáno (§ 6 odst. 1 z. ř. s.). Účastníkem je každý, kdo má na určení data smrti člověka právní zájem, tzn., jehož práva nebo povinnosti budou rozhodnutím soudu dotčena.¹⁶⁶ Účastníkem řízení bude vždy **manžel a děti zemřelého**, neboť smrtí zaniká manželství, vyživovací povinnost a rodičovská odpovědnost.¹⁶⁷ Účastníky řízení budou také dědicové a osoby, které mají vůči zemřelému vyživovací povinnost. Účastníky řízení může být také veřejná obchodní společnost a její společníci (není-li stanoveno ve společenské smlouvě jinak, smrtí jednoho ze společníků se veřejná obchodní společnost zrušuje)¹⁶⁸, nebo například zaměstnavatel (smrtí zaměstnance zaniká pracovní poměr).¹⁶⁹

Účastníkem řízení není zemřelý, neboť nemá právní osobnost, a tudíž ani procesní subjektivitu.¹⁷⁰ K ochraně jeho oprávněných zájmů mu je jmenován soudem opatrovník (§ 61 z. ř. s.). **Opatrovník je účastníkem řízení**, neboť nezastupuje žádného účastníka a v řízení jedná vlastním jménem.¹⁷¹ Na jeho postavení se přiměřeně použije § 29 o. s. ř. K osobě opatrovníka blíže kapitola 1.3.2.

Do řízení **může vstoupit státní zastupitelství** (§ 8 odst. 1 písm. f) z. ř. s.). Má v něm postavení zvláštního procesního subjektu. K tomu blíže kapitola 2.3.2.

Postavení účastníka řízení nemá matriční úřad, který podat podnět k zahájení řízení.

V řízení není přípustné vedlejší účastenství.¹⁷²

Za vymezení okruhu účastníků řízení je odpovědný soud. Pokud se řízení neúčastní osoba, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná, soud jí usnesením přibere do řízení. Pokud se naopak řízení účastní osoba, která podmínky účastenství nesplňuje, soud její účastenství v řízení usnesením ukončí (§ 7 z. ř. s.).

---

¹⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1743/2015

¹⁶⁷ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 83

¹⁶⁸ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 83

¹⁶⁹ MACKOVÁ, op. cit., komentář k § 60

¹⁷⁰ ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 83

¹⁷¹ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 82

¹⁷² SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 82-83

3.3.3 Zahájení řízení

Řízení je zahajováno na základě podnětu matričního úřadu (§ 60 z. ř. s.). Podnět by měl obsahovat skutečnosti relevantní pro rozhodnutí soudu. Těmito skutečnostmi jsou: dostatečná identifikace zemřelého, případně informace o tom, že se jej nepodařilo identifikovat, vylíčení skutečností rozhodných pro určení dne smrti, jako je místo smrti člověka a výsledky soudní pitvy (například příčina smrti a přibližná doba smrti), informace o osobách blízkých zemřelému¹⁷³ a průběh a výsledky šetření matričního úřadu.¹⁷⁴

Řízení je zahájeno dnem, kdy soud vydá usnesení o zahájení řízení (§ 13 odst. 2 z. ř. s.). Usnesení vymezuje předmět řízení a okruh účastníků.¹⁷⁵ Usnesení se doručuje účastníkům řízení do vlastních rukou (§ 13 odst. 2 z. ř. s.).

Řízení bude také zahájeno, pokud je podán návrh na zahájení řízení (§ 82 odst. 1. o. s. ř.). Soud však řízení zastaví (§ 104 odst. 1 o. s. ř.). V odborné literatuře se objevuje názor, že řízení lze zahájit i na návrh.¹⁷⁶ Domnívám se, že tento názor není správný, neboť § 60 z. ř. s. je nutné vykládat jako *lex specialis* k § 13 z. ř. s. (v něm jsou obecně vymezeny způsoby zahájení řízení podle z. ř. s.). Ustanovení § 60 z. ř. s. stanoví zvláštní způsob zahájení řízení. V potaz je třeba vzít i to, že současná právní úprava byla přejata z původního § 194a o. s. ř., podle níž bylo možné řízení zahájit pouze na základě oznámení matričního úřadu. Dále je také třeba přihlídnout k významu řízení o určení data smrti, kterým je určení data smrti člověka v případě, že se jej nepodařilo zjistit matričnímu úřadu při šetření. Pokud by bylo možné zahájit řízení i na návrh, byl by tento účel narušen.¹⁷⁷

Vzhledem k povaze řízení a tomu, že k řízení dochází bez účasti toho, o kom se jedná, nelze uzavřít smír ani dohodu o předmětu řízení. Nelze využít ani institut předběžného opatření.¹⁷⁸

Soud může rozhodnout o neúčinnosti doručení i bez návrhu (§ 11 z. ř. s.).

---

¹⁷³ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, komentář k § 60 bod 6-7

¹⁷⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 81

¹⁷⁵ WINTEROVÁ, MACKOVÁ, op. cit., s. 363

¹⁷⁶ například Hamuľáková in SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HRMADA, a kol., op. cit., komentář k § 60 bod 5

¹⁷⁷ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 78-79

¹⁷⁸ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 86

3.3.4 Průběh řízení

V rámci přípravy jednání soud vymezí okruh účastníků a jmenuje opatrovníka na ochranu oprávněných zájmů zemřelého.¹⁷⁹ Lze svolat jiný soudní rok (§ 18 odst. 1 z. ř. s.).

Obligatorní součástí řízení je vydání **výzvy vyhláškou, nebo jiným vhodným způsobem, aby každý, kdo zná okolnosti, z nichž lze zjistit datum smrti člověka, nebo které by mohly vést ke zjištění data smrti člověka, podal zprávu soudu.** K tomu soud stanoví lhůtu v délce 1 měsíce (§ 62 odst. 1 z. ř. s.).

Výzva musí obsahovat podstatné okolnosti případu, informaci o tom, že po uplynutí lhůty soud určí den smrti člověka, a den, kterým končí lhůta pro podání zprávy soudu (§ 62 odst. 2 z. ř. s.). Mezi podstatné okolnosti patří identifikace zemřelého a okolnosti, za jakých zemřel, jako je například místo smrti nebo přibližné datum smrti určené lékařem.¹⁸⁰

Vyhlášku soud zpravidla zveřejní na úřední desce soudu¹⁸¹, povinnost zveřejnit vyhlášku je nicméně splněna již jejím uveřejněním v Obchodním věstníku (§ 50k o. s. ř.). S ohledem na okolnosti konkrétního případu soud může využít i jiné způsoby zveřejnění, jako je místní tisk či vyvěšení vyhlášky v domě, kde člověk zemřel.¹⁸² Vyhlášku soud také rozešle účastníkům řízení.¹⁸³

Vedle vydání vyhlášky soud provede i vlastní šetření (§ 62 odst. 1 z. ř. s.).

V řízení musí proběhnout jednání (§ 19 z. ř. s.), ve kterém soud provede dokazování (§ 122 odst. 1 o. s. ř.). Po uplynutí lhůty uvedené ve vyhlášce soud určí den smrti člověka (§ 63 odst. 1 z. ř. s.).

3.3.5 Dokazování

Soud je odpovědný za zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí. Proto není vázán pouze tvrzeními a důkazy, které uvedou účastníci (§ 20 odst. 1 z. ř. s. ve spojení s § 21 z. ř. s.). Tato zásada je korigována tím, že soud má rozhodnout po uplynutí lhůty uvedené ve vyhlášce (§ 63 odst. 1 z. ř. s.), nemůže sám zvážit, zda tato lhůta byla pro zjištění všech relevantních skutečností dostatečná.¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 84-85

¹⁸⁰ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 62 bod 5

¹⁸¹ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 62 bod 2

¹⁸² ŠÍNOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., s. 84

¹⁸³ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 86

¹⁸⁴ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 88

V řízení je povinností soudu zjistit datum smrti člověka, tedy den, měsíc a rok, kdy člověk zemřel. Dle judikatury Nejvyššího soudu soud nezjišťuje přesný čas smrti, neboť do knihy úmrtí matriční úřad zapisuje pouze den, měsíc a rok smrti člověka. Rozhodnutí soudu o určení data smrti pouze nahrazuje dokumenty, ve kterých by za normálních okolností datum smrti člověka bylo uvedeno. Čas úmrtí proto není předmětem rozhodování soudu.¹⁸⁵

Informace, na jejichž základě soud rozhodne, může získat zejména na základě výzvy, kterou vydává v řízení. Může také provést výslech osob, provedení listinných důkazů, vznesení dotazů na zdravotnická zařízení, nebo znalecký posudek.¹⁸⁶

V řízení může soud zjistit přesné datum smrti člověka, pokud jej na základě zjištěných skutečností nelze zjistit, určí den, který se jeví jako nejpravděpodobnější den smrti.¹⁸⁷

V řízení může také dodatečně vyjít najevo, že matriční úřad podal podnět nedopatřením, a že člověk, o kterého se jedná, je ve skutečnosti naživu. V takových případech soud **řízení zastaví**.¹⁸⁸

Nová tvrzení a důkazy mohou účastníci řízení uvádět až do vyhlášení rozhodnutí i v odvolacím řízení (§ 20 odst. 2 z. ř. s.).

3.3.6 Rozhodnutí

Ve věci samé soud rozhoduje rozsudkem. Ve výroku musí dostatečně identifikovat zemřelého¹⁸⁹ a určí datum smrti (§ 63 odst. 2 z. ř. s.).

Přestože soud rozhoduje rozsudkem, dle judikatury Nejvyššího soudu nejde o rozhodnutí o osobním stavu, „*neboť se v něm neřeší osobní stav fyzické osoby, ale jen určitá právní skutečnost*“¹⁹⁰, kterou je určení dne, měsíce a roku smrti. Výrok rozhodnutí nahrazuje chybějící údaj o smrti člověka, nemá tedy jinou povahu než dokumenty, které jsou za běžných okolností podkladem pro zápis do knihy úmrtí.¹⁹¹

Den, měsíc a rok smrti člověka zjištěný v řízení zapisuje matriční úřad do knihy úmrtí (§ 21 odst. 1 písm. a) m. z.).

---

¹⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1743/2015

¹⁸⁶ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol., op. cit., komentář k § 62 bod 4

¹⁸⁷ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 88

¹⁸⁸ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 88

¹⁸⁹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol., op. cit., komentář k § 63 bod 6

¹⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2016, sp. zn. 21 Cdo 1743/2015

¹⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2016, sp. zn. 21 Cdo 1743/2015

V řízení není možné rozhodnout rozsudkem pro zmeškání nebo pro uznání (§ 25 odst. 2 z. ř. s.).

Po vyhlášení rozsudku může vyjít najevo, že datum, které v něm soud určil jako datum smrti člověka, je nesprávné. V takovém případě **soud rozsudek změnit**.

Dle zákona **může soud rozsudek také zrušit** (§ 64 z. ř. s.). K tomu dochází v případech, kdy například dodatečně vyjde najevo, že došlo k nesprávné identifikaci člověka.¹⁹² Ke zrušení rozhodnutí soud také přistoupí, pokud datum smrti určené v rozhodnutí je nesprávné, ale na základě dosud zjištěných poznatků nové datum smrti nelze určit a je třeba, aby řízení proběhlo znovu.¹⁹³

Řízení o změně nebo zrušení rozsudku může být zahájeno z úřední povinnosti soudu nebo na návrh osoby, která prokáže na změně právní zájem (§ 64 z. ř. s.). Ke změně rozsudku může dojít i opakovaně.¹⁹⁴

3.3.7 Náklady řízení

V řízení nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení, ledaže to odůvodňují okolnosti případu (§ 23 z. ř. s.).

3.3.8 Opravné prostředky

Řádným opravným prostředkem proti rozsudku je **odvolání** (§ 28 z. ř. s. ve spojení s § 201 o. s. ř.). Účastníci řízení mohou uvádět nové skutečnosti a důkazy i v odvolacím řízení. Soud není vázán rozsahem, ve kterém se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí. Soud odvolání přezkoumá i v případě, že nebyl v odvolání uveden odvolací důvod (§ 28 z. ř. s.).

Z mimořádných opravných prostředků je možné podat **dovolání** (§ 30 odst. 1 z. ř. s. a contrario) a **žalobu pro zmatečnost** (§ 29 z. ř. s.). Soud není vázán rozsahem, ve kterém se účastník dovolává přezkumu rozhodnutí (§ 29 a § 30 odst. 2 z. ř. s.).

Žalobu na obnovu řízení není možné využít, neboť změnu rozhodnutí je možné provést pomocí postupu podle § 64 z. ř. s. (§ 230 odst. 2 o. s. ř.).

---

¹⁹² LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 64 bod 5

¹⁹³ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 64 bod 4

¹⁹⁴ LAVICKÝ, a kol., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, op. cit., komentář k § 64 bod 8

4 Srovnání české právní úpravy se španělskou právní úpravou

Nepřítomnost člověka je ve španělském právu komplexně upravena. S ohledem na okolnosti konkrétního případu využít lze tři na sobě vzájemně nezávislé instituty. Předně jde o **předběžná opatření** na ochranu majetku nezvěstného v případě, že neexistují pochybnosti o jeho životě. Pokud nezvěstnost trvá stanovenou dobu a existují pochybnosti o životě člověka, může soud přistoupit k **prohlášení člověka za nezvěstného**, které zakládá speciální režim správy jeho majetku. Poslední fází je **prohlášení za mrtvého**, kterým zaniká právní osobnost člověka.¹⁹⁵

Soudy o těchto opatřeních rozhodují v nesporném řízení.

4.1 Nezvěstnost

Situace, která je v českém právu označována jako nezvěstnost, je ve Španělsku řešena pomocí dvou institutů, které zejména chrání majetek nezvěstného: předběžná opatření (*medidas provisionales*) a soudní prohlášení člověka za nezvěstného (*la declaración de ausencia legal*).

4.1.1 Předběžná opatření při nezvěstnosti člověka

V případě, že to je potřeba k ochraně majetku nezvěstného, může soud jmenovat nezvěstnému **opatrovníka (*defensor judicial*)**, který za něj jedná a zastupuje ho v soudních řízeních a v dalších případech, které nesnesou odkladu. Opatrovník také provádí úkony, které jsou nezbytné k zachování majetku nezvěstného (čl. 181 Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil, dále jen „CC“). Ke jmenování nelze přistoupit, pokud nezvěstný zmocnil určitou osobu ke správě celého svého majetku.¹⁹⁶

Opatrovníkem musí být jmenován zletilý a plně svéprávný člověk. Předně jím je jmenován manžel nezvěstného, pokud jej jmenovat nelze, nejbližší příbuzný, případně jiná vhodná osoba, kterou předem vyslechne státní zástupce (čl. 181 CC).

Soud může také přijmout další nezbytná opatření k zachování majetku nezvěstného (čl. 181 CC).

---

¹⁹⁵ PICAZO, Luis Díez a Antonio GULLÓN. *Sistema de Derecho Civil: Volumen I*. 11. vydání. Madrid: Tecnos, 2005. ISBN 84-309-4008-1, s. 276

¹⁹⁶ PICAZO, GULLÓN, op. cit., s.276

Rodičovskou odpovědnost vykonává pouze přítomný rodič a pokud taková osoba není, bude rozhodnuto o poručnictví nezletilých dětí. Jmenování opatrovníka nemá vliv na vlastnictví nezvěstného.¹⁹⁷

Řízení vede soud prvního stupně, v jehož obvodu měl nezvěstný poslední bydliště, nebo pobyt. Řízení je zahajováno na návrh osoby, která má na výsledku řízení právní zájem, nebo státního zastupitelství. Jednání, ke kterému jsou předvolány osoby, které mají na řízení právní zájem, se koná do 5 dnů po podání návrhu. V případě, že hrozí vznik újmy, vyšší soudní úředník ihned jmenuje opatrovníkem osobu navrženou v návrhu a při jednání je tato osoba ve své funkci potvrzena, nebo nahrazena (čl. 69 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, dále jen „LJV“). Rozhodnutí o jmenování opatrovníka se zapisuje do matriky.¹⁹⁸

Jmenování opatrovníka pozbyde účinnosti, pokud se nezvěstný navrátí, dojde k prohlášení za nezvěstného nebo za mrtvého, nebo je jinak prokázána jeho smrt, nebo uběhne doba, na kterou byl opatrovník jmenován.¹⁹⁹

4.1.2 Prohlášení člověka za nezvěstného

K prohlášení za nezvěstného dochází po uplynutí zákonem stanovené doby, ve které se o nezvěstném neobjeví žádné zprávy. Tato doba je stanovena na 1 rok, pokud nezvěstný nepověřil žádnou osobu ke správě svých záležitostí, nebo na 3 roky, pokud takovou osobu pověřil (čl. 183 CC).

Hlavním následkem prohlášení za nezvěstného je **jmenování zástupce (*representante*)**, který má širší oprávnění než opatrovník (*defensor judicial*) jmenovaný v rámci předběžných opatření. Jeho povinností je pátrat po nezvěstném, zachovávat a chránit jeho majetek a provést inventarizaci jeho majetku. Zástupce se stává držitelem majetku nezvěstného. K zákonem vybraným dispozicím s majetkem nezvěstného (například prodej či zástava) je potřeba povolení soudu. Za výkon funkce zástupci náleží odměna (čl. 185-186 CC).

Zástupcem může být jmenován zletilý a plně svéprávný manžel nezvěstného, potomek, předek, nebo sourozenec, přičemž se preferuje osoba, která s nezvěstným žila. Pokud taková osoba není,

---

¹⁹⁷ Declaración de ausencia. *Guías Jurídicas* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: https://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUUNDM1NltbLUouLM_DxbIwMDCwNzAwuQQGZapUt-ckhlQaptWmJOcSoAw2X1KDUAAAA=WKE

¹⁹⁸ Medidas Provisionales En Caso De Desaparición De La Persona. *Teoría del Derecho* [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://teoria-del-derecho.blogspot.com/2011/09/medidas-provisionales-en-caso-de.html>

¹⁹⁹ PICAZO, GULLÓN, op. cit., s. 279

soud jmenuje jinou vhodnou osobu, kterou předem vyslechne státní zástupce (čl. 184 CC). V případě jmenování musí tato vhodná osoba složit záruku (čl. 185 CC).

Společné jmění manželů po prohlášení nezvěstnosti spravuje přítomný manžel²⁰⁰, který může požadovat rozdělení společného majetku (čl. 189 CC). Na tohoto manžela také přechází rodičovská odpovědnost. Přítomný manžel může podat žádost o rozvod či rozlukou manželství.²⁰¹

V případě, že chce určitá osoba uplatnit vůči nezvěstnému právo, o kterém tvrdí, že vzniklo v době nezvěstnosti, musí prokázat, že v době vzniku práva byl nezvěstný naživu (čl. 190 CC).

Pokud je nezvěstný povolán za dědice, nedědí, ale jeho podíl přirůstá k podílům ostatních dědiců. Jeho podíl je sepsán a vyhrazen až do případného prohlášení za mrtvého (čl. 191 CC).

Řízení je vedeno u soudu prvního stupně, v jehož obvodu měl nezvěstný poslední bydliště, nebo pobyt (čl. 68 odst. 1 LJV). Je zahajováno na návrh, který jsou povinni podat manžel nezvěstného, jeho pokrevní příbuzní až do 4. stupně příbuzenství a státní zastupitelství. Podat návrh jsou také oprávněny další osoby, které mají na prohlášení právní zájem (čl. 182 CC). Řízení vede vyšší soudní úředník. Obligatoří součástí řízení je zveřejnění oznámení o tom, že probíhá řízení o nezvěstnosti, ve Státním úředním věstníku a na úřední desce obce, kde měl nezvěstný poslední bydliště. Jednání je nařízeno do 1 měsíce od podání žádosti (čl. 70 odst. 2 LJV).

Rozhodnutí o prohlášení za nezvěstného se zapisuje do matriky.²⁰² Po prohlášení je zástupce v součinnosti se státním zastupitelstvím a dalšími osobami povinen provést soupis majetku nezvěstného (čl. 73 LJV).

Pokud byla dříve přijata nějaká opatření na ochranu majetku nezvěstného, zůstávají i nadále v platnosti (čl. 72 odst. 1 LJV).

Účinky rozhodnutí zanikají, pokud se zjistí, že je nezvěstný naživu, je podán důkaz o jeho smrti, nebo je nezvěstný prohlášen za mrtvého. Soud o tom vydá samostatné rozhodnutí.²⁰³

4.1.3 Srovnání právní úpravy

Pojetí nezvěstnosti je v českém a španělském právu odlišné. Zatímco je dle o. z. hlavním následkem prohlášení člověka za nezvěstného skutečnost, že není potřebný projev jeho vůle

---

²⁰⁰ Medidas Provisionales En Caso De Desaparición De La Persona, op. cit.

²⁰¹ Medidas Provisionales En Caso De Desaparición De La Persona, op. cit.

²⁰² Declaración de ausencia, op. cit.

²⁰³ Regulación de la declaración de ausencia en el Código Civil. *Iberley* [online]. 2.6.2016 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.iberley.es/temas/regulacion-declaracion-ausencia-codigo-civil-59473>

k určitým právním jednáním, dle CC je nezvěstnému jmenován opatrovník a později zástupce, který za něj jedná a spravuje jeho majetek. Na ochranu nezvěstného a jeho majetku je ve španělském právu kladen mnohem větší důraz.

Dle o. z. je možné návrh na prohlášení za nezvěstného podat ihned poté, co se člověk stane nezvěstným, naopak dle CC může k prohlášení dojít až po 1 nebo 3 letech od posledních zpráv o něm. Pokud je to potřeba, může soud před uplynutím této doby jmenovat nezvěstnému opatrovníka, který má omezené pravomoci a přijmout další opatření pro zachování jeho majetku.

Řízení nevede soudce, ale vyšší soudní úředník. Návrh může podat jak osoba, která má právní zájem, tak státní zastupitelství (dle z. ř. s. návrh státní zastupitelství podat návrh nemůže). Je zajímavé, že některé osoby jsou povinny návrh na zahájení řízení podat. V ČR je prohlášení za nezvěstného plně fakultativní. Průběh řízení se určitým způsobem podobá. Zatímco dle § 59 z. ř. s. je v řízení povinně vydávána vyhláška, čl. 70 odst. 2 LJV stanoví povinnost zveřejnit oznámení o vedení řízení ve Státním úředním věstníku a na úřední desce obce.

Rozdíl je také v tom, že o zániku účinků nezvěstnosti je ve Španělsku vydáváno samostatné rozhodnutí, zatímco v ČR zanikají účinky prohlášení přímo ze zákona.

4.2 Důkaz smrti a prohlášení za mrtvého

Standartním důkazem o smrti člověka je zápis do matriky.²⁰⁴ Podmínkou provedení zápisu je potvrzení lékaře o tom, že tělo zemřelého jeví nepochybné známky smrti (čl. 281 Decreto de 14 de noviembre de 1958 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley del Registro Civil, dále jen „RRC“). Zápis je proveden na základě oznámení kohokoli, kdo ví o smrti člověka (čl. 82 Ley de 8 de junio de 1957 sobre el Registro Civil, dále jen „LRC“).

V případě, že není zjištěna identita člověka, zapíše se do matriky jméno, pod kterým byl znám, a přibližný věk, nebo jiné údaje, podle kterých jej lze identifikovat. Není-li známo přesné datum a čas smrti, zapíše se v podobě časového rozsahu, kdy ke smrti došlo (čl. 281 LRC).

K prohlášení za mrtvého může dojít buď z důvodu dlouhodobé nezvěstnosti, nebo proto, že člověk byl účasten události, při které byl v blízkém nebezpečí smrti.²⁰⁵

---

²⁰⁴ PICAZO, GULLÓN, op. cit., s. 308

²⁰⁵ PICAZO, GULLÓN, op. cit., s. 310

V případě dlouhodobé nezhvěstnosti může k prohlášení za mrtvého dojít po 10 letech od konce roku, ve kterém se objevily poslední zprávy o nezhvěstném, nebo ve kterém zmizel. Tato doba se zkracuje na 5 let, pokud by nezhvěstný po jejím uplynutí dovršil 75 let věku (čl. 193 odst. 1,2 CC).

V případě blízkého nebezpečí smrti čl. 193 a 194 CC stanoví různé doby potřebné k prohlášení za mrtvého:

1. 1 rok ode dne, kdy byl nezhvěstný v bezprostředním nebezpečí smrti způsobeného násilím, případně, že se poté o něm již neobjevily žádné zprávy (čl. 193 odst. 3 CC). Násilím je zde třeba rozumět jak násilí vykonané jiným člověkem, tak i například přírodními silami.²⁰⁶ Násilím se v tomto případě rozumí také situace, kdy se člověk ztratí bez dalších zpráv v období rozvracení politického nebo společenského řádu do 6 měsíců od jeho ukončení (čl. 193 CC).
2. 2 roky od uzavření míru, nebo oficiálního vyhlášení konce války, ztratí-li se člověk ve válečné operaci jako příslušník armády (čl. 194 odst. 1 CC).
3. Ihned, pokud byl nezhvěstný na palubě lodi, jejíž potopení nebo ztroskotání bylo prokázáno, nebo na palubě letadla, jehož nehoda byla prokázána, a zároveň neexistují důkazy o tom, že někdo nehodu (či potopení nebo ztroskotání lodi) přežil (čl. 194 odst. 2 CC).
4. 8 dní, pokud byl nezhvěstný na palubě lodi, jejíž potopení nebo ztroskotání bylo prokázáno, nebo na palubě letadla, jehož nehoda byla prokázána, a byly nalezeny lidské ostatky, ale ten, kdo má být prohlášen za mrtvého, nebyl identifikován (čl. 194 odst. 3 CC).
5. 1 měsíc od poslední zprávy o nezhvěstném, nebo od vyplutí lodi nebo odletu letadla, pokud tato zpráva chybí, pokud byl nezhvěstný na palubě lodi, která pravděpodobně ztroskotala nebo se potopila, nebo na palubě letadla, které pravděpodobně havarovalo, a jsou důkazy o přeživších (čl. 194 odst. 4,5 CC).

Má se za to, že člověk žil až do dne, který je v rozhodnutí uveden jako den smrti. Je možné provést důkaz o tom, že toto datum není správné (čl. 195 CC).

Po prohlášení za mrtvého proběhne dědické řízení, dědici jsou však v nakládání s dědictvím omezeni. Předně musí být proveden soupis dědictví a po dobu 5 let po prohlášení nesmí dědici bezúplatně disponovat s dědictvím a nesmí být splněny odkazy a darování pro případ smrti

---

²⁰⁶ PICAZO, GULLÓN, op. cit., s. 310-311

s výjimkou odkazu či darování ve prospěch charitativní organizace (čl. 196 CC). V případě, že se člověk prohlášený za mrtvého navrátí, nebo je proveden důkaz o tom, že je naživu, je mu majetek navrácen, nemá však právo na vzniklé plody a užitky (čl. 197 CC).

Prohlášením za mrtvého také zaniká manželství. Manželství se v případě návratu člověka, který byl prohlášen za mrtvého, neobnovuje.²⁰⁷

Řízení vede soud prvního stupně, v jehož obvodu měl nezvěstný poslední bydliště nebo pobyt. Místní příslušnost soudu je zvlášť stanovena pro případy uvedené výše v bodě 3 a 4 podle místa, kde došlo k nehodě letadla nebo lodi, případně dalších parametrů. Řízení vede vyšší soudní úředník (čl. 68 odst. 1 LJV).

Řízení je zahajováno výhradně na návrh, který může podat manžel, příbuzný až do 4. stupně příbuzenství, každý, kdo má na prohlášení za mrtvého právní zájem a státní zastupitelství (čl. 68 odst. 2 LJV ve spojení s čl. 74 LJV). V případech popsaných výše v bodech 3 a 4 může návrh podat pouze státní zastupitelství. Pokud byl člověk dříve soudem prohlášen za nezvěstného, vydává se zvláštní rozhodnutí o tom, že zanikají účinky tohoto prohlášení (čl. 74 LJV).

Prohlášení za mrtvého se zapisuje do matriky. Společně s ním se do matriky zapisuje také soupis dědictví (čl. 198 CC).

Pokud se člověk, který byl prohlášen za mrtvého, přihlásí, je nařízeno jednání, ve kterém jsou provedeny důkazy a soud je povinen do 3 dnů poté rozhodnout. Pokud se objeví důkazy o tom, že člověk je naživu, je informován o tom, že byl prohlášen za mrtvého a je mu nařízeno, aby se do 20 dnů dostavil k soudu a prokázal svou totožnost. Poté proběhne jednání, ve kterém jsou provedeny důkazy, a soud do 3 dnů poté rozhodne (čl. 75 LJV).

4.2.1 Srovnání právní úpravy

Postup při standartním prokázání smrti člověka, kterým je zápis do matriky poté, co lékař potvrdí smrt člověka, je shodný v ČR i ve Španělsku. V případě prohlášení za mrtvého je právní úprava v některých aspektech odlišná. Předně, ve Španělsku neexistuje obdoba prohlášení za mrtvého na základě důkazu. Prohlášení za mrtvého ihned po události, při které člověk s nejvyšší

---

²⁰⁷ Declaración de fallecimiento. *Guías Jurídicas* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAFWMOwvCMBSFf41ZutykCHbIYuvvg5pDBTfK4wsWalYg_97UodCznMPHx8naJAlM21z0PAUr-bapotKmcXJO3p7Qwns-nDmrGBMFLwXwCwgBzAeHahoP1p0DDJtK77V9qnVBmWNBhiaEz0F97Ud2IUfR4RTr__diNvJtSSrY4e-G6nS_ANRwtXIwAAAA=WKE

pravděpodobností zemřel, je dle španělské úpravy možné pouze v některých případech nehody lodi nebo letadla. V ostatních případech musí vždy uplynout zákonem stanovená minimální doba. Rozrůznění těchto dob je relativně komplikované.

Oproti českému právu je ve Španělsku kladen vyšší důkaz na ochranu majetku člověka, který byl prohlášen za mrtvého. Musí být proveden soupis dědictví a po dobu 5 let jsou dědici omezeni v nakládání s dědictvím pro případ, že se člověk navrátí.

Řízení je nesporné, oproti českému řízení jej vede vyšší soudní úředník. Místní příslušnost je v případech nehod letadel a lodí určena podle zvláštních pravidel, kterou právní úprava ČR neobsahuje. Oproti české úpravě je možné zahájit řízení pouze na návrh a v některých případech jej může zahájit pouze státní zastupitelství. V řízení není, stejně jako v ČR, povinně vydávána vyhláška a postačuje, že jsou provedeny potřebné důkazy.

Španělská právní úprava obsahuje také zvláštní postup pro případ, že vyjde najevo, že je člověk naživu.

Závěr

Řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti nejsou dle statistik příliš využívána, ale jejich role je v právním řádu důležitá a nezastupitelná. Díky nim jsou řešeny situace, kdy je určitý člověk nepřítomný a je potřeba, aby byl zachován běh praktického života. V případě řízení o určení data smrti je stanoveno datum smrti člověka, pokud se jej nepodařilo zjistit standartním způsobem. Společným znakem těchto řízení je skutečnost, že rozhodnutí, která v nich soud učiní, mohou být učiněna na základě pravděpodobnosti určitého závěru. Pouze soudu je svěřena pravomoc vydat takové rozhodnutí. Zároveň je umožněno, aby takové rozhodnutí, které se později ukáže jako nesprávné, bylo změněno či zrušeno.

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je v českém právním řádu novinkou a dle statistik není zatím příliš využíváno. Řízení je zahajováno pouze na návrh, aby byl návrh úspěšný, musí jej podat osoba, která na výsledku prohlášení prokáže právní zájem. Řízení tak není v celém rozsahu ovládáno vyšetřovací zásadou. V řízení je obligatorně vydávána vyhlášková výzva, ve které je vyzván pohřešovaný, aby se přihlásil soudu, a všichni, kdo o něm mají informace, aby o tom podali zprávu. Následkem prohlášení za nezvěstného je skutečnost, že se nepřihlíží k potřebnosti projevu vůle nezvěstného při právním jednání. Jde o jedinečnou právní konstrukci, která nemá obdoby v právních řádech, kterými se zákonodárce dle důvodové zprávy inspiroval.

Při srovnání hmotné úpravy **nezvěstnosti** v § 66 až 70 o. z. a **řízení o prohlášení člověka za mrtvého** je jediným problémem terminologická nepřesnost uvedená v § 67 odst. 2 o. z. Toto ustanovení uvádí, že na právní jednání, která byla učiněna bez potřebného projevu vůle nezvěstného v období mezi tím, kdy se stal nezvěstným a byl za nezvěstného soudem prohlášen, se hledí jako by byla učiněna s odkládací podmínkou vydání rozhodnutí o prohlášení za nezvěstného. Pojem „vydání rozhodnutí“ však neodráží realitu procesního práva, neboť vydáním rozhodnutí řízení nekončí, proti rozhodnutí může být podáno odvolání a může být změněno. Proto by na tomto místě bylo vhodnější uvést místo pojmu „vydání rozhodnutí“ pojem „právní moc“.

Odbornou veřejností je **koncept nezvěstnosti** v českém právu kritizován proto, že pamatuje spíše na situace, kdy se člověk stane nezvěstným z vlastní vůle, aby se vyhnul následkům svého dřívějšího jednání, a nedostatečně chrání osobu nezvěstného a jeho majetek. Dle mého názoru je vhodnějším nástrojem řešení nezvěstnosti určitého člověka jmenování opatrovníka, který za něj právně jedná a spravuje jeho majetek. Vzorem může být španělská právní úprava, kde po určité době je nezvěstnému jmenován zástupce. Zástupcem soud předně jmenuje některou z osob blízkých nezvěstnému (manžel, příbuzní), nebo jinou vhodnou osobu, která ale musí soudu složit

záruku. Předtím, než je soudem nezvěstnému jmenován zástupce, může na návrh soud jmenovat opatrovníka, který má méně pravomocí než zástupce, a přijmout další potřebná opatření.

Dle § 68 o. z. v případě, že přestanou být splňovány předpoklady potřebné k prohlášení za nezvěstného, zanikají účinky prohlášení přímo ze zákona. Domnívám se, že v zájmu vyšší právní jistoty je vhodnějším řešením, aby o zániku účinků prohlášení soud vydával deklaratorní rozhodnutí, ve kterém by určil den, kterým účinky zanikly. Toto řešení je předpokládáno v důvodové zprávě k o. z., do textu zákona ale nebylo přijato.

Pokud jde o průběh řízení o prohlášení za nezvěstného, mám za to, že soud by měl rozhodovat ve věci samé místo usnesení rozsudkem, čímž by mělo být postaveno najisto, že jde o rozhodnutí o osobním stavu, které je závazné pro každého. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by rozhodnutí závazné pouze pro účastníky řízení, čímž by institut do určité míry ztratil svůj význam.

Řízení o prohlášení za mrtvého má v českém právu dlouhou tradici. K prohlášení za mrtvého může dojít na základě dvou skutkových podstat. Zaprvé, dochází k němu v případech, kdy se jeví jako jisté, že člověk zemřel, ale není možné prokázat smrt člověka standartním způsobem (prohlášení za mrtvého na základě důkazu smrti). Zadruhé, k prohlášení za mrtvého lze přistoupit, pokud je člověk po dlouhou dobu nezvěstný a zároveň je vysoce pravděpodobné, že již není naživu (prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti). Prohlášením za mrtvého zaniká právní osobnost člověka.

V řízení jsou rozdíly mezi skutkovými podstatami reflektovány a podle toho, na základě které z nich má k prohlášení dojít, se v řízení projevují určité odchylky. Zásadním rozdílem je způsob zahájení řízení, který určuje i další odlišnosti. Řízení o prohlášení na základě důkazu smrti může být zahájeno i bez návrhu, zatímco řízení o prohlášení na základě domněnky smrti může být zahájeno pouze na návrh, přičemž úspěšný návrh může podat pouze osoba, která sama prokáže právní zájem na výsledku řízení. Souhlasím s názorem, že tato úprava není vhodná z důvodu, že přesná pravidla řízení nejsou známa až do doby, dokud soud nezjistí, zda lze prohlášení za mrtvého učinit na základě důkazu smrti nebo domněnky smrti, tudíž až v průběhu řízení.²⁰⁸ Příhodnějším řešením by bylo, pokud by řízení v obou případech mohlo být zahájeno i bez návrhu, čímž by byla pravidla celého procesu sjednocena.

---

²⁰⁸ SVOBODA, *Nesporná řízení I*, op. cit., s. 134

Řízení o prohlášení za mrtvého oproti předchozí právní úpravě není obligatorně vyhláškové. To je pravděpodobně dáno tím, že vyhláška je vydávána již v řízení o nezvěstnosti, které však nemusí před prohlášením za mrtvého proběhnout, a dle statistik není zatím téměř vůbec využíváno. Informace získané na základě vyhlášky však mohou pro soud být významným zdrojem informací o člověku, bylo by proto vhodné, aby byla opět stanovena povinnost soudu vyhlášku v řízení vydávat. V některých případech, například, pokud byl dříve člověk prohlášen za nezvěstného, by bylo možné přiměřeně zkrátit ediktální lhůtu.

Při srovnání hmotné právní úpravy a procesní právní úpravy je nesoulad mezi hmotnou úpravou důkazu opaku uvedenou v § 76 o. z. a jejím procesním odrazem, kterým je změna a zrušení rozsudku v § 57 a 58 z. ř. s. Zatímco § 76 o. z. stanoví, že lze provést důkaz o tom, že je člověk stále naživu, nebo že zemřel dříve nebo později, § 57 a 58 z. ř. s. jsou podrobnější. Předně § 57 z. ř. s. pamatuje na situaci, kdy se zjistí, že člověk žil v den, od kterého ještě neuplynula minimální doba potřebná k prohlášení za mrtvého, která v § 76 o. z. není vůbec uvedena; v tomto případě je na místě, aby zanikly účinky prohlášení, a soud rozsudek zrušil. Ustanovení § 58 z. ř. s. pak uvádí jednotlivé případy, kdy dochází ke změně rozhodnutí: vyjde najevo, že člověk zemřel v jiný den, nedožil se ho, nebo jej naopak přežil. Významným rozdílem mezi o. z. a z. ř. s. je také způsob, jakým zanikají účinky prohlášení. Dle o. z. účinky zanikají přímo ze zákona (k prohlášení se nepřihlíží), dle z. ř. s. soud rozsudek zruší. Tento nesoulad však lze výkladem překlenout tak, že vůči těm, kteří vědí o tom, že člověk je naživu, účinky rozsudku skutečně pomíjejí. Oproti tomu vůči ostatním osobám, které o této skutečnosti neví, prohlášení za mrtvého přestane mít účinky až zrušením rozhodnutí soudu.

Z pohledu de lege ferenda by bylo vhodné, aby hmotněprávní úprava prohlášení za mrtvého byla v o. z. uvedena na jednom místě a formulována tak, aby bylo jasné, že k prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti je možné přistoupit až po uplynutí stanovené doby. Lépe by mělo být systematicky zařazeno i ustanovení § 74 odst. 2 o. z., podle kterého k prohlášení člověka, který se stal nezvěstným před dovršením 18 let věku, může dojít až po uplynutí roku, ve kterém by dovršil 25 let věku. Dle současného umístění podle systematického výkladu dopadá pouze na situace, kdy nebyl později prohlášen za nezvěstného. Domnívám se však, že by toto pravidlo mělo procházet celým institutem prohlášení za mrtvého.

Problematickou je také formulace § 75 o. z., který stanoví tříletou ochrannou dobu pro ty, kdo se stali nezvěstnými při události, při které byl v ohrožení života větší počet osob. Není jasné, zda postačuje, aby určitá událost byla způsobila ohrozit život většího počtu osob, nebo musí větší počet osob být skutečně na životě ohrožen. Příhodnější formulace byla použita v § 24 odst. 3 o. z. o.,

podle kterého byla kratší ochranná doba stanovena pro případy, kdy byl nezvěstný v blízkém nebezpečí smrti. Vhodnější se v tomto případě také jeví počítání ochranné doby od konce roku, ve kterém došlo k nebezpečné události, a ne od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva o tom, že v průběhu události byl nezvěstný naživu. Zprávy o událostech ohrožujících životy a jejich účastnících se mohou objevovat opakovaně a dlouho poté, co k události došlo a nemusí vždy přinášet novou informaci o nezvěstném. Není proto správně, že mají být určující pro počátek běhu ochranné doby.

Zákon by také měl postavit najisto, že účinky prohlášení za mrtvého nastávají s výjimkami od právní moci rozhodnutí.

K **řízení o určení data smrti** dochází, pokud je standartním způsobem ověřena smrt člověka, ale nepodaří se zjistit datum smrti člověka. De lege ferenda by znění § 60 z. ř. s. mělo být formulováno tak, aby bylo jasné, že řízení lze zahájit pouze na základě podnětu matričního úřadu.

Jako zdroje jsem využívala zejména právní předpisy, komentářovou literaturu a učebnice. Vzhledem k tomu, že o. z. a z. ř. s. byly přijaty relativně nedávno, není zatím dostatek soudní judikatury, které by objasnily sporné otázky. Ohledně prohlášení za mrtvého a určení data smrti bylo možné čerpat i ze starší judikatury, prohlášení za nezvěstného se zatím vyšší soudy nevěnovaly.

Další výzkum tématu by mohl být zaměřen zejména na srovnání s dalšími zahraničními úpravami.

Seznam zkratek

CC – Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil

čl. – článek

ČR – Česká republika

d. p. m. – Dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945, kterým se upravují ustanovení o prohlášení za mrtvého

k. ř. - Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001 – Org, kterou vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

LJV – Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria

LRC – Ley de 8 de junio de 1957 sobre el Registro Civil

m. z. – zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

o. s. ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

o. s. ř. 1950 – zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních

o. z. – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

o. z. o. – zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský

o. z. 1950 – zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

o. z. 1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

RRC – Decreto de 14 de noviembre de 1958 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley del Registro Civil

z. e. o. – zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů

z. m. p. s. – zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

z. o. r. - zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

z. p. c. – zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

z. ř. s. – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

z. z. s. – zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ, et. al. *Občanské právo hmotné 1 - Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ a Tomáš TINTĚRA. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-294-6.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-741-6.

MELZER, Filip a Petr TÉGL. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.

SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení I*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-563-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana PETROV KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-594-7.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-370-8.

PICAZO, Luis Díez a Antonio GULLÓN. *Sistema de Derecho Civil: Volumen I*. 11. vydání. Madrid: Tecnos, 2005. ISBN 84-309-4008-1

ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání*. Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-04.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9.* aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

BŘÍZA, Petr, Tomáš BŘICHÁČEK, Zuzana FIŠEROVÁ, Pavel HORÁK, Lubomír PTÁČEK a Jiří SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. [online]. Praha: C.H.Beck, 2014 [cit. 2019-12-23]. ISBN 978-80-7400-528-2. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk232ge2to&tocid=nnptembrgrpwk232ge2to>

Declaración de ausencia. *Guías Jurídicas* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAM>

tMSbFljTAAAUNDM1NLtbLUouLM_DxbIwMDCwNzAwuQOGZapUt-ckhlQaptWmJOcSoAw2X1KDUAAAA=WKE

Declaración de fallecimiento. *Guías Jurídicas* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAFWMOwvCMBSFf41ZutykCHbIYuvG5pDBTfK4wsWalLyg_97UodCznMPHx8naJAlM21z0PAUr-bapotKmcXJO3p7Qwns-nDmrGBMFLwXwCwgBzAeHahoP1p0DDJtK77V9qnVBmWNBhiaEz0F97Ud2IUnfR4RTr_diNvJtSSrY4e-G6nS_ANRwtXItwAAAA=WKE

DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. [online]. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 2019-12-20]. ISBN 978-80-7400-107-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgm&tocid=nnptembqhfwpk5tlgm>

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sněmovní tisk č. 362/0 ve volebním období 2010-2013. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Sněmovní tisk č. 931/0 ve volebním období 2010-2013. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

ELIÁŠ, Karel. Prvních sto jedna. *Právní rozhledy* [online]. 2001(10), s.1 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembqgfpxa4s7geyf6427ge&groupIndex=2&rowIndex=0>

InfoData: Statistika a výkaznictví [online]. [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

JIRSA, Jaromír, a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní* [online]. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 [cit. 2020-01-20]. ISBN 978-7598-372-5. Dostupné z: https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/206/1/2https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/206/1/2#c_504789

JIRSA, Jaromír, Karel HAVLÍČEK, Tomáš MOTTL, Bohuslav PETR, Petr VOJTEK a Monika VACKOVÁ. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4. 2014*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014 [cit. 2020-01-21]. ISBN 978-80-87109-51-9. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/15687/1/2>

JURÁŠ, Marek. Domněnka smrti člověka v procesní perspektivě. *Právní rozhledy* [online]. 2017, 2017(19), s. 649 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7ge4v6427gy2ds&rowIndex=0>

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář* [online]. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2019-10-29]. ISBN 978-80-7400-529-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlge2a&rowIndex=0>

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. [ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2015 [cit. 2020-01-31]. ISBN 978-80-7478-869-7

MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. [online]. Praha: Leges, 2016 [cit. 2020-12-20]. ISBN 978-80-7502-122-9. Dostupné z: https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/132/1/2#pa_56

Medidas Provisionales En Caso De Desaparición De La Persona. Teoría del Derecho [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://teoria-del-derecho.blogspot.com/2011/09/medidas-provisionales-en-caso-de.html>

Ministerstvo vnitra. Instrukce Ministerstva vnitra ČR č. 16/2014 č. j. MV-108429-3/VS-2014. [online] [cit. 2020-03-10] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

Regulación de la declaración de ausencia en el Código Civil. Iberley [online]. 2.6.2016 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.iberley.es/temas/regulacion-declaracion-ausencia-codigo-civil-59473>

SVOBODA, Karel, Petr SMOLÍK, Jiří LEVÝ a Renáta ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*. [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 [cit. 2020-02-06]. ISBN 978-80-7400-673-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrg5pwwk232ge3to&rowIndex=0#>

SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ, Miroslav HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. [online]. Praha: C. H. Beck, 2015 [cit. 2019-12-15]. ISBN 978-80-7400-297-7. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dk&rowIndex=0>

VLASTNÍK, Jiří. Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. Bulletin advokacie [online]. 2011, 2011(11), s. 30-36 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.vejwun.cz/images/publikace/VLA-Nektere-pripominky-k-navrhu-obcanskeho-zakoniku-bulletin%20advokacie-061211-mik.pdf>

3 Seznam použitých právních předpisů

Dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945, kterým se upravují ustanovení o prohlášení za mrtvého

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Ley de 8 de junio de 1957 sobre el Registro Civil

Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil

Todeserklärungsgesetz 1950. StF: BGBl. Nr. 23/1951 (WV)

Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

Zákon č. 372/2012 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

4 Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2004, sp. zn. 21 Cdo 653/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27.6.2005, sp. zn. 33 Odo 240/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2008, sp. zn. 29 Odo 990/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2010, sp. zn. 30 Cdo 4326/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1743/2015

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26.4.2017, sp. zn. 29 Cdo 1868/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.11.2017, sp. zn. 21 Cdo 4813/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2017, sp. zn. 27 Cdo 4532/2017

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6.9.2016, sp. zn. 8 Co 1058/2016

5 Seznam ostatních zdrojů

SVOBODA, Karel. Poznámky k prohlášení člověka za nezvěstného (1). *Právo a rodina* [ASPI].

Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2015, **17**(1), 9-14 [cit. 2020-01-30].

SVOBODA, Karel. Účinky rozsudku o prohlášení za mrtvého. *Jurisprudence*. 2015, **2015**(2), s. 31-36. ISSN 1802-3843

Řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá řízeními ve věcech nezvěstnosti a smrti, mezi která patří řízení o prohlášení člověka za nezvěstného, řízení o prohlášení člověka za mrtvého a řízení o určení data smrti. Práce se věnuje těmto soudním řízením v prvním stupni, zejména způsobu zahájení řízení, vymezení účastníků řízení, průběhu řízení a dokazování, formou rozhodnutí, náklady řízení a možnostmi opravných prostředků. Zároveň je v práci popsána i hmotněprávní úprava předpokladů a účinků prohlášení člověka za nezvěstného a prohlášení člověka za mrtvého a historie jednotlivých institutů a řízení. Dále je zde pro umožnění srovnání se zahraničními právními úpravami představena španělská právní úprava institutů nezvěstnosti a prohlášení za mrtvého. Práce si klade za cíl srovnat, zda si hmotná a procesní právní úprava navzájem odpovídají. Na základě tohoto srovnání, analýzy hmotné a procesní právní úpravy a srovnání se španělskou právní úpravou jsou navrženy úvahy de lege ferenda.

V práci je použita historická, analytická a komparativní metoda.

Klíčová slova:

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného

Řízení o prohlášení člověka za mrtvého

Řízení o určení data smrti

Nezvěstnost

Prohlášení za mrtvého

Důkaz smrti

Domněnka smrti

Určení data smrti

Nesporná řízení

Proceedings in matters of a person missing and death

Abstract

This thesis deals with the proceedings in matters of a person missing and death, which include proceedings to declare a person missing, proceedings to declare a person dead and proceedings to determine the date of death. This thesis is devoted to these court proceedings in the first instance, especially to the means of the initiation of the proceedings, determination of the participants in the proceedings, the course of the proceedings and evidence, the form of decisions, costs of proceedings and possible remedies. Concurrently, the thesis describes the substantive legal regulation of the assumptions and effects of the declaration of a person missing and the declaration of a person dead and the history of individual institutions and court proceedings. Furthermore, in order to enable a comparison with foreign legal regulations, the Spanish legal regulation of the institutions of missing persons and the declaration of death is presented here. The thesis aims to compare whether the substantive and procedural legislation correspond to each other. On the basis of this comparison, the analysis of the substantive and procedural legislation and the comparison with the Spanish legislation, *de lege ferenda* considerations are proposed.

The work uses a historical, analytical and comparative method.

Klíčová slova:

Proceedings to declare a person missing

Proceedings to declare a person dead

Proceedings to determine the date of death

Declaration of a person missing

Declaration of a person dead

Proof of death

Presumption of death

Determination of the date of death

Non-contentious proceedings